

RAPPORTER

92/14

FOLKETRYGDEN

UTVIKLINGEN FRA 1967 TIL 1990

AV
ELSE HELENA FLITTIG

**STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY**

RAPPORTER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ 92/14

FOLKETRYGDEN
UTVIKLINGEN FRA 1967 TIL 1990

AV
ELSE HELENA FLITTIG

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO - KONGSVINGER 1992

ISBN 82-537-3675-4
ISSN 0332-8422

EMNEGRUPPE
25 Sosiale forhold og sosialvesen

EMNEORD
Grunnbeløp
Pensjonister
Særtilllegg
Trygd
Uførepensjonister

Omslaget er trykt ved Aasens Trykkerier A.S

Publikasjonen er trykt i Statistisk sentralbyrå

Forord

Denne publikasjonen beskriver utviklingen i folketrygdens utgifter og inntekter samt utviklingen i antall trygdemottakere, fra 1967 til 1990. Utgifts- og inntektsutviklingen relateres dessuten til utviklingen i sentrale makroøkonomiske størrelser som Norges brutto nasjonalprodukt, disponibel inntekt for landet m.m. Til slutt beskrives tilgang og avgang av pensjonister for årene 1986 til 1990.

Statistisk sentralbyrå, 20. februar 1992

Svein Longva

Innhold

	Side
Figurregister	5
Tabellregister	6
1. Innledning	7
1.1 Bakgrunn og formål	7
1.2 Definisjoner og regler	7
1.3 Omfang og datagrunnlag	8
1.4 Kort om forløperne til folketrygden	8
1.5 Sammendrag	9
2. Utgiftsutviklingen og endringen i antall pensjonister	10
2.1 Grunnelementenes utgiftsutvikling	10
2.2 Utviklingen i grunnbeløpet og særtillegget	13
2.3 Utviklingen til de ulike utgiftspostene i folketrygden samt endringen i antall trygdemottakere	16
2.4 Nærmere om utviklingen i antall pensjonister i årene 1986-1990	35
3. Inntektsutviklingen	39
4. Folketrygdens utgifter og inntekter relatert til landets økonomi forøvrig	48
Litteraturliste	50
Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk sentralbyrå etter 1. juli 1991 (RAPP)	51

Standardtegn i tabeller

- . Tall kan ikke forekomme
- Null
- 0 Mindre enn 0,5 av den brukte enheten
- 0,0 Mindre enn 0,05 av den brukte enheten

Figurregister

	Side
2.1.1. Utgifts utviklingen i grunnelementene. Løpende kroneverdi. Milliarder kr	11
2.1.2. Utgifts utviklingen i grunnelementene. 1990-kroneverdi. Milliarder kr	11
2.1.3. Utgiftsutviklingen i grunnelementene. Milliarder 1990-kr	11
2.2.1. Grunnbeløpets utvikling. Løpende kroneverdi og 1990-kroneverdi. 1 000 kr	14
2.2.2. Årlig prosentvis endring i nominell G og i Konsumprisindeksen	14
2.2.3. Særtillleggssatsens utvikling i prosent av grunnbeløpet for pensjonistektepar og andre pensjonister	14
2.3.1. Folketrygdens utgifter, ialt, og for utvalgte trygdeytelser. 1967-1990. Milliarder kr	17
2.3.2. Folketrygdens utgifter, ialt, og for utvalgte trygdeytelser. 1967-1990. Milliarder 1990-kr	17
2.3.3. Antall personer med pensjon/stønad fra folketrygden. 1967-1990. 1 000 personer	18
2.3.4. Endring fra 1967 til 1990 i folketrygdens utgifter etter trygdeytelse. Milliarder 1990-kr	19
2.3.5. Folketrygdens utgifter etter type trygdeytelse og øvrige utgiftsposter. Prosent. 1970, 1980 og 1990	20
2.3.6. Endring fra 1967 til 1990 i antall trygdemottakere, etter trygdeytelse. 1 000 personer	20
2.3.7. Antall trygdemottakere etter trygdeytelse. Prosent. 1970, 1980 og 1990	21
2.3.8. Folketrygdens utgifter til pensjon/overgangsstønad. Milliarder 1990-kr	24
2.3.9. Antall personer med pensjon/overgangsstønad fra folketrygden. 1967-1990. 1 000 personer	24
2.3.10. Uførepensjonister som andel av befolkningen 16-66 år. Kvinner og menn. Prosent. 1970-1990	26
2.4.1. Tilgang og avgang av pensjonister, ialt, og for kvinner og menn. 1986-1990. 1 000 personer	35
2.4.2. Tilgang og avgang av pensjonister i gruppe for trygdeytelser. 1986-1990. 1 000 personer	36
2.4.3. Tilgang av pensjonister i gruppe for kjønn og trygdeytelser. 1986-1990. 1 000 personer	36
2.4.4. Avgang av pensjonister i gruppe for kjønn og trygdeytelser. 1986-1990. 1 000 personer	37
3.1. Folketrygdens inntekter etter inntektskilde. Milliarder 1990-kr	39
3.2. Endring fra 1967 til 1990 i folketrygdens inntekter etter inntektskilde. Milliarder 1990-kr	39
3.3. Folketrygdens totale inntekter og utgifter samt inntekt etter inntektskilde. 1967-1990. Milliarder kr	40
3.4. Folketrygdens totale inntekter og utgifter samt inntekt etter inntektskilde. 1967-1990. Milliarder 1990-kr	40
4.1. Folketrygdens totale inntekter og utgifter i prosent av sentrale makroøkonomiske størrelser. 1967-1990	48

Tabellregister

	Side	
2.1.1.	Utgiftsutviklingen i grunnelementene. 1967-1990. Mill. kr.	12
2.1.2.	Utgiftsutviklingen i grunnelementene. 1967-1990. Mill. 1990-kr.	13
2.2.1.	Grunnbeløpets utvikling. Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1967-1990.	15
2.2.2.	Særtillleggssatsen for ulike pensjonistgrupper. Gjennomsnitt for året. I prosent av grunnbeløpet og absolutte tall. 1969-1990.	16
2.3.1.	Folketrygdens utgifter etter trygdeytelse og utgiftsposter forøvrig. Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1967-1990.	28
2.3.2.	Folketrygdens utgifter i 1990-kroneverdi, etter trygdeytelse og utgiftsposter forøvrig. Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1967-1990.	30
2.3.3.	Folketrygdens utgifter i 1990-kroneverdi. Trygdeytelser og utgiftsposter forøvrig. Indekser med 1967=100. 1967-1990	32
2.3.4.	Folketrygdens totale utgifter målt i antall G og utgifter til trygdeytelser der G inngår i beregningen, målt i antall G. 1967-1990. 1000 G.	33
2.3.5.	Antall personer med pensjon og/eller overgangsstonad, etter trygdeytelse. Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1967-1990.	34
2.3.6.	Utgifter til arbeidsløsestønad fordelt på folketrygdens og Kommunaldepartementets budsjett. 1982-1990. Mill. kr.	34
2.3.7.	Uførepensjonister som andel av befolkningen 16-66 år. Kvinner og menn. Prosent. 1970-1990.	35
2.4.1.	Tilgang av pensjonister etter kjønn og pensjonsytelse. Personer. 1986-1990 . . .	37
2.4.2.	Avgang av pensjonister etter kjønn og pensjonsytelse. Personer. 1986-1990 . . .	38
2.4.3.	Netttilvekst av pensjonister etter kjønn og pensjonsytelse. Personer. 1986-1990	38
2.4.4.	Folkemengden etter kjønn og alder. Pr. 1. januar 1986-1990	38
3.1.	Utviklingen i folketrygdens inntekter i 1990-kroneverdi. Inntekt, ialt, og for ulike inntektsposter. Indekser med 1967=100. 1967-1990.	43
3.2.	Folketrygdens inntekter etter inntektskilde. Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1967-1990.	44
3.3.	Folketrygdens inntekter i 1990-kroneverdi etter inntektskilde. Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1967-1990.	45
3.4.	Antall sysselsatte. Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1979-1990 .	46
3.5.	Timefortjeneste for arbeidere i industribedrifter tilsluttet Næringslivets Hovedorganisasjon. Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1982-1990	46
3.6.	Medlems-/trygdeavgift etter satsgruppe. Prosent. 1987-1990.	46
3.7.	Folketrygdens over-/underskudd. 1967-1990. Mill. kr.	47
3.8.	Folketrygdens over-/underskudd. 1967-1990. Mill. 1990-kr.	47
4.1.	Folketrygdens inntekter og utgifter i prosent av sentrale makroøkonomiske størrelser. 1967-1990	49

1. Innledning

1.1 Bakgrunn og formål

Folketrygdsystemet er for tiden hyppig i offentlighetens søkelys. Debatten er knyttet både til utgiftsøkning, til reglene for pensjonsopptjening og til finansieringssiden av systemet. Henvendelser til SSB tyder på at det er behov for en samlet oversikt over folketrygdens utvikling siden innføringen i 1967. Særlig etterspurt er opplysninger som viser endringer i trygdemottakernes sammensetningen i de seneste årene.

Denne rapporten viser også til hvilke faktorer som har påvirket utviklingen i folketrygden. Det er imidlertid ikke vår hensikt å gi en fullstendig oversikt og analyse av alle faktorer som kan tenkes å ha bidratt til utgiftsutviklingen eller en analyse av **hvor mye** de ulike faktorene har hatt å si for utviklingen.

1.2 Definisjoner og regler

Når vi ovenfor og i det videre snakker om folketrygden, mener vi trygder som er hjemlet i lov om folketrygd av 17. juni 1966 nr. 12, heretter kalt folketrygdloven. Loven omfatter regler for ulike trygder som er gitt en enhetlig utforming. Det som er felles er et sett med generelle kriterier for å motta stønadene (i tillegg til de mer spesifikke for de ulike trygdene), visse grunnelementer som inngår i flere av trygdene, og finansieringen.

Begrepet trygd blir her brukt som en fellesbetegnelse for pensjoner og stønader. Med pensjoner mener vi folketrygdens langtidsytelser som er alders-, uføre- og etterlattepensjon. Stønader betegner korttids- og overgangsyttelsene. Korttidsyttelsene er syke- og arbeidsløsestønad. Overgangsstønadene er attføringsstønad, overgangsstønad til etterlatte og til enslige forsørgere.

Med grunnelementer mener vi folketrygdens grunnpensjon, tilleggspensjon, sært tillegg og kompensasjonstillegg. Dette er ikke selvstendige trygder, men de inngår samlet eller delvis i de pensjoner og overgangsstønader som er nevnt i forrige avsnitt.

Som en bakgrunn for å forstå utgiftsveksten i stønader og pensjoner og virkningen av regelendringer, gir vi nedenfor en kort redegjørelse for hovedreglene for tildeling og beregning av

alderspensjon. Reglene for tildeling av de øvrige pensjoner er stort sett bygget over samme lest. Både i 1991 og i 1992 er det foretatt endel lovendringer i folketrygden. De regler det er redegjort for her, er imidlertid de som gjaldt fram til og med 1990.

Rett til alderspensjon inntreer ved fylte 67 år dersom personen har vært trygdet sammenlagt i minst 3 år etter fylte 16 år og før fylte 67 år. Trygdet er i folketrygden - med få unntak - alle som er bosatt i Norge, uansett statsborgerskap.

Alderspensjonen består av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller sært tillegg, kompensasjonstillegg, eventuelle forsørgingstillegg for ektefelle og barn og eventuelt ventetillegg.

Grunnbeløpet inngår som en sentral størrelse i alle disse ytelsene bortsett fra i kompensasjonstillegget. Grunnbeløpet reguleres årlig ved Stortingetsvedtak. Ved reguleringen skal det tas hensyn til prisstigning og endring i det generelle inntektsnivå i samfunnet.

Full grunnpensjon er lik grunnbeløpet og ytes til den som har en trygdetid på minst 40 år. Har vedkommende vært trygdet i mindre enn 40 år, utgjør grunnpensjonen en forholdsmessig del av grunnbeløpet. For alderspensjonist med ektefelle som er alders- eller uførepensjonist, utgjør grunnpensjonen 75 prosent av grunnbeløpet samt eventuelt korrigert for kortere trygdetid enn 40 år.

For å få tilleggspensjon, må man vær godskrevet pensjonspoeng for minst 3 år. Pensjonspoengene er avhengig av personens pensjonsgivende inntekt (P) og grunnbeløpet (G). Årets poengtall beregnes slik: $(P - G)/G$. Man må således ha en årsinntekt større enn grunnbeløpet for å bli godskrevet pensjonspoeng. Full tilleggspensjon gis til person som er godskrevet pensjonspoeng for minst 40 år. Tilleggspensjonen er da lik 45 prosent av det beløp som fremkommer ved at grunnbeløpet multipliseres med sluttpoengtallet. Sluttpoengtallet er gjennomsnittet av de inntil 20 høyeste poengtall som er godskrevet den trygdede. Er personen godskrevet pensjonspoeng for færre enn 40 år, reduseres tilleggspensjonen i forhold til antall år med poengtall. For pensjonister født før 1937, gjelder visse overgangsregler som tar hensyn til at mange ikke rekker å tjene opp full tilleggspensjon i perioden fra 1967 da folketrygden ble innført, til de får rett til alderspensjon.

Særtillegget beregnes i prosent av grunnbeløpet og gis til personer som ikke har rett til tilleggspensjon eller med tilleggspensjon som er mindre enn særtillegget. Særtillegget reduseres krone for krone mot tilleggspensjonen. Særtilleggssatsen reguleres også årlig av Stortinget, og har i dag ulike satser for enslige pensjonister, pensjonist gift med annen pensjonist og pensjonist som forsørger ektefelle.

Kompensasjonstillegget gis til alle alderspensjonister. Tillegget ble innført i 1970 som en kompensasjon for innføringen av merverdiavgiften og har vært konstant i alle år etter det.

Hvis alderspensjonisten forsørger ektefelle som selv ikke er pensjonist i folketrygden, gis det et ektefelle tillegg som svarer til 50 prosent av den grunnpensjonen som pensjonisten har rett til. Det gis også tillegg for forsørgede barn under 18 år med 25 prosent av grunnbeløpet for hvert barn.

Av grunnpensjonen og eventuell tilleggspensjon ble det tidligere beregnet et ventetillegg dersom alderspensjonisten ikke tok ut full pensjon ved fylte 67 år. Ventetillegget utgjorde 9 prosent pr. år av den delen av pensjonen som ikke ble tatt ut. Ordningen med opptjening av ventetillegg ble opphevet i 1984. Personer som har tjent opp ventetillegg før denne tid får likevel dette utbetalt ved pensjonering etter 1984. Ventetillegget utbetales fra det tidspunkt full pensjon tas ut og senest fra fylte 70 år.

1.3 Omfang og datagrunnlag

I oversikten over utviklingen i antall trygdemottakere vil vi hovedsakelig se på utviklingen i mottakere av folketrygdens langtidsytelser, men mottakere av overgangsstønad til etterlatte er regnet med sammen med etterlattepensjonister. I tillegg ser vi på utviklingen i overgangsstønad til enslige forsørgere.

Utviklingen i mottakere av korttidsytelsene samt overgangsstønad til attføring vil i grove trekk fremgå av kommentarene til utgiftsutviklingen i folketrygden.

Utgiftsutviklingen omfatter alle stønader som er hjemlet i folketrygdloven og finansieres over folketrygdens budsjett. I tillegg inngår overføringer til stønader som er finansiert over folketryg-

dens budsjett men som ikke er hjemlet i folketrygdloven, samt administrasjonskostnader.

Inntektsutviklingen omfatter folketrygdens fire finansieringskilder som er medlems- og arbeidsgiveravgift, kommune- og statstilskudd.

Datagrunnlaget er hentet fra RTVs årsmeldinger for årene 1967-1983 og trygdestatistiske årbøker for perioden 1985-1991. For årene 1986 til 1990 har vi i tillegg med data som er basert på opplysninger fra kobling av registre fra Rikstrygdeverket. Tabeller og figurer med data fra andre kilder, er utstyrt med kildehenvisning.

1.4 Kort om forløperne til folketrygden

Som tidligere nevnt er folketrygden en samling av ulike trygder. De fleste av dem hadde eksistert en tid som selvstendige trygdeordninger før innlemmelsen i folketrygden i 1967.

Lov om ulykkesforsikring for industriarbeidere m.v kom i 1894 og var den første trygdeloven i Norge. Den markerte et brudd med tidligere tiders mer veldedighetspregede system, forsorgen, i og med at loven ga den skadde et rettskrav på penger. I 1908 kom en ulykkesforsikringslov for fiskere og i 1911 kom en tilsvarende lov for sjømenn. Disse trygdene ble i 1957 avløst av en yrkesskadelov for alle arbeidstakere, skoleelever og studenter m.v.

Behovet for slike ulykkesforsikringer vokste fram av de samfunnsendringene som fant sted på slutten av forrige århundre, endringer som hovedsakelig knyttet seg til industrialiseringen. Den førte til en økning i antall skader og omfanget av dem. Videre var det flere som ble helt avhengig av lønnsinntekt enn tilfellet var med tidligere tiders naturalhushold.

Industrialiseringen medførte også at familiestrukturen ble endret fra storfamilier til kjernefamilier. De økonomiske konsekvensene av at et familie-medlem f.eks. ble syk eller ufør, ble større for kjernefamilien enn i storfamilier der de ofte var flere om å skaffe inntekter. Dette medførte et stort behov for trygdeordninger som sikret den enkeltes livsgrunnlag ved inntektsbortfall på grunn av sykdom, uførhet, alderdom og etterhvert også arbeidsløshet.

I 1909 kom da også en obligatorisk syketrygd. Den gjaldt i første omgang bare for de lavere inntektsgruppene. Først i 1956 fikk vi en syketrygd for alle inntektstakere.

En lov om allmenn, behovsprøvd alderspensjon ble vedtatt i 1936 og trådte i kraft i juli 1937. At alderspensjonen var allmenn, innebar at den også ble gitt til personer som ikke hadde hatt egen inntekt. Behovsprøvingen av alderspensjonen ble opphevet i 1957.

I 1936 ble det også vedtatt en midlertidig lov om hjelp til blinde og vanføre. Loven ble avløst av en allmenn uføretrygd i 1960. Denne dekket flere uføretilstander enn de som kom inn under blinde- og vanførehjelpen.

På bakgrunn av stor arbeidsløshet i begynnelsen av 1930-årene, ble det i 1938 innført obligatorisk arbeidsløsetrygd for alle arbeidstakere som hadde krav på syketrygd. I 1948 ble trygden utvidet til å gjelde også for jordbruksarbeidere, og i 1959 ble det vedtatt en ny lov om arbeidsløsetrygd som gjaldt for alle lønntakere.

Årene etter 2. verdenskrig og fram til folketrygden ble innført i 1967 utgjorde en ekspansiv periode på trygdeområdet. I 1946 kom to nye ordninger; barnetrygd og krigspensjon. Pensjons-trygd for sjømenn ble innført i 1948. I de første etterkrigsårene ble også stønadsnivåene på eksisterende trygder økt betraktelig, og det ble innført hustru- og barnetillegg for alle trygder som omfattet lønsmottakere.

I perioden 1950-1960 ble det, som det framgår av det ovenforstående, vedtatt endel nye lover som gjaldt allerede etablerte trygdeordninger. Lovendringene innebar som regel en utvidelse av befolkningsgrupper som kom inn under trygdeordningen.

En del nye trygder kom også til i 1950 og -60 - årene. I 1957 kom lov om forsørgertrygd for barn som hadde mistet en av eller begge foreldrene. En lov om attføringshjelp kom i 1960. Endelig, i 1964, kom enke- og morstrygden som gav stønader til enker, etterlatte familiepleiere og ugifte mødre.

Utvidelsene og nyvinningene på trygdeområdet i disse årene førte til et behov for en samling og koordinering av de ulike ordningene. Allerede i 1948 fremla daværende regjering en Stortingsmelding (nr. 58) om folketrygden. Den foreslo en

trygdeordning som dekket alle behovsområder ved inntektsbortfall som følge av alder, uførhet, sykdom, arbeidsløshet og tap av forsørger. Videre skulle den gi et tilstrekkelig stønadsnivå; et sosialt forsvarlig minstenivå. Regjeringen ønsket også en mer ensartet ordning når det gjaldt omfang, stønadsnivå, finansiering og administrasjon.

I 1966 ble lov om folketrygd vedtatt av Stortinget. Loven trådte i kraft 1. januar 1967. Loven avløste de tidligere lover om alderstrygd, uføretrygd, enke- og morstrygd, forsørgertrygd for barn og attføringshjelpen. Syketrygden, arbeidsløsetrygden og yrkesskadetrygden ble innlemmet i 1971.

Loven av 1966 bygde hovedsakelig på de prinsipper som ble trukket opp i 1948; folketrygden skulle sikre alle pensjonister og stønadsmottakere en viss minstestytelse uavhengig av tidligere inntekt. I tillegg ble det innført en gradert pensjon som avhang av den enkeltes tidligere inntekt og antall yrkesaktive år. Begrunnelsen for denne tilleggspensjonsordningen var å sikre den enkelte pensjonist en levestandard på linje med den vedkommende hadde som yrkesaktiv.

1.5 Sammendrag

Folketrygdens totale utgifter har steget fra 25 milliarder kroner i 1967 til 121 milliarder i 1990, regnet i faste 1990-kroner. Dette er en økning på 384 prosent eller nesten en 5-dobling av utgiftene fra 1967 til 1990. Utgifter til sykestønad og alderspensjon utgjør de største utgiftspostene; hhv. 36 og 31 prosent av de totale folketrygd-utgifter i 1990. Utgiftene til uførepensjon følger deretter med 15 prosent av totalutgiftene i 1990. Det er også utgiftene til sykestønad som har hatt den største utgiftsøkningen. Utgiftene til alders- og uførepensjon følger på henholdsvis andre og tredje plass.

Veksten i utgiftene kan oppsummeres i følgende tre årsaker:

- nye stønadsgrupper er innlemmet i folketrygden. Blant annet ble syketrygden, yrkesskadetrygden og arbeidsløsetrygden innlemmet i 1971. Videre ble pensjonsalderen for alderspensjon senket fra 70 til 67 år i 1973 og i 1981 fikk skilte og separerte forsørgere rett til ensligforsørgerstønad.

- stønadene er utvidet og stønadssatsene er forhøyet. Grunnbeløpet, som er en sentral stønadssats og beregningsfaktor i folketrygden, har økt med 13 prosent fra 1967 til 1990 målt i faste 1990-kroner. Videre ble det i 1969 innført et særtillegg og i 1970 kom kompensasjonstillegget. Utgiftene til tilleggspensjonen har økt betydelig i perioden, hovedsakelig som følge av en økning i andelen pensjonister med opparbeidet tilleggspensjon. I 1970 utgjorde utgiftene til tilleggspensjonen bare fire prosent av pensjonsutgiftene mens de i 1990 utgjør hele 39 prosent. I 1978 ble sykestønad utvidet. Sykepengene for arbeidstakere ble forhøyet til 100 prosent av brutto arbeidsinntekt, og karensdagene ble opphevet. Innføringen av arbeidsgiverperioden der arbeidsgiver betaler sykepenge for de 14 første sykedagene, trakk i motsatt retning og virket utgiftsdempende.
- antall pensjonister og stønadsmottakere har økt. I 1967 utgjorde alders-, uføre- og etterlattepensjonister samt mottakere av enslig-forsørgerstønad, tilsammen 476 450 personer mens de i 1990 utgjør en gruppe på 935 346 personer. Dvs. en økning på 96 prosent fra 1967 til 1990. Alderspensionistene utgjør i 1990 66 prosent av alle som mottar pensjon og er den største enkeltgruppen. Deretter følger uførepensjonistene med 25 prosent av alle pensjonister i 1990. Det er også antall alderspensjonister som har økt mest i perioden.

For årene 1986 til 1990 har tilgangen av alders-, uføre- og etterlattepensjonister til sammen hele tiden vært høyere enn avgangen. Tilgangen økte forholdsvis kraftig fra 1986 til 1987 og har deretter hatt en avtakende trend. Avgangen av pensjonister har derimot stort sett steget i hele perioden 1986 til 1990. Det har dermed vært en nettotilvekst av pensjonister i perioden, men veksten er blitt stadig mindre i løpet av de tre siste årene. Videre er tilgangen og avgangen av pensjonister høyere for kvinner enn for menn. Nettotilveksten av pensjonister er også høyere for kvinner enn for menn.

Folketrygdens inntekter kommer hovedsakelig fra arbeidsgiver- og medlemsavgift samt stats- og kommunetilskudd. I dag utgjør arbeidsgiveravgiften og statstilskuddet tilnærmet like mye av de totale folketrygdinntekter. Arbeidsgiveravgiften

utgjør 38 prosent av totalinntektene mens statstilskuddet utgjør 33 prosent. Videre utgjør medlemsavgiften 24 prosent og kommunetilskuddet tre prosent. Dette er et noe annet finansieringsbilde enn i 1967 idet statstilskuddet i dag har erstattet medlemsavgiften som viktigste finansieringskilde etter arbeidsgiveravgiften. I 1967 utgjorde arbeidsgiveravgiften 42 prosent av totalinntektene, medlemsavgiften 39 prosent, kommunetilskuddet ni prosent og statstilskuddet kun åtte prosent. Arbeidsgiver- og medlemsavgiften samt kommunetilskuddet, er i tillegg til å være finansieringskilder for folketrygden, også benyttet som virkemiddel i økonomisk politikk forøvrig. Av hensyn til distriktpolitikk, konkurransevne og lønnsforhandlinger, har det derfor vært vanskelig å la arbeidsgiver- og medlemsavgiftssatsen øke i takt med folketrygdens utgifter. Statstilskuddet har dermed i sterkere grad kommet til for å dekke økningene i folketrygdutgiftene.

Folketrygdens utgifter utgjør i dag 18,3 prosent av Norges bruttonasjonalprodukt (BNP). I 1967 utgjorde de totale folketrygdutgifter til sammenligning 7,7 prosent av BNP.

Folketrygdens inntekter eksklusive statstilskuddet, utgjorde i 1967, 20,1 prosent av landets totale skatte- og avgiftsinntekter, mens de i 1990 utgjør 26,0 prosent.

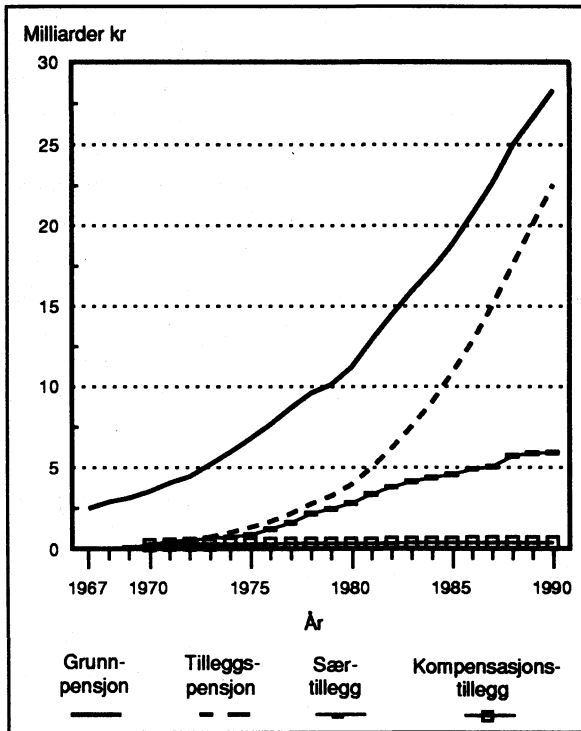
2. Utgiftsutviklingen og endringen i antall pensjonister

2.1 Grunnelementenes utgiftsutvikling

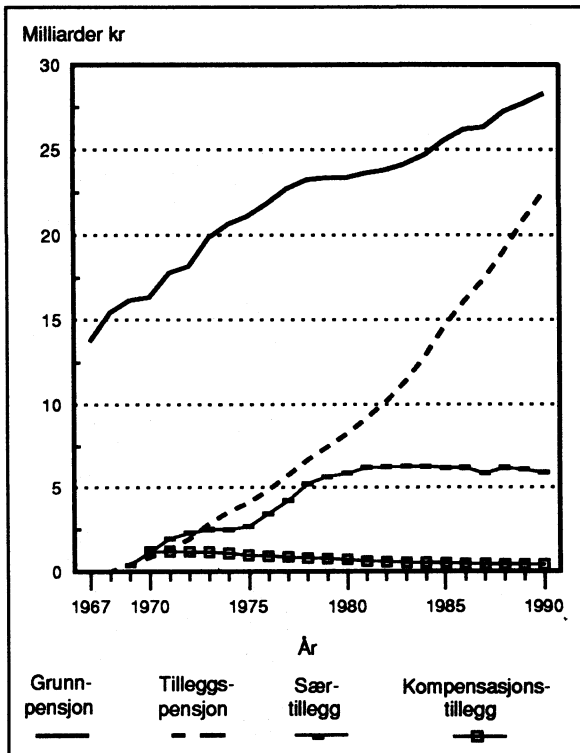
Vi vil her se på trygdenes utgiftsutvikling fordelt på grunn- og tilleggspensjon, særtillegg og kompensasjonstillegg.

Totalt har utgiftene til de pensjoner og stønader der grunnelementene inngår, økt med 43 303 millioner 1990-kroner fra 1967 til 1990, jf. tabell 2.1.2.

Figur 2.1.1. Utgiftsutviklingen i grunnelementene. Løpende kroneverdi. Milliarder kr

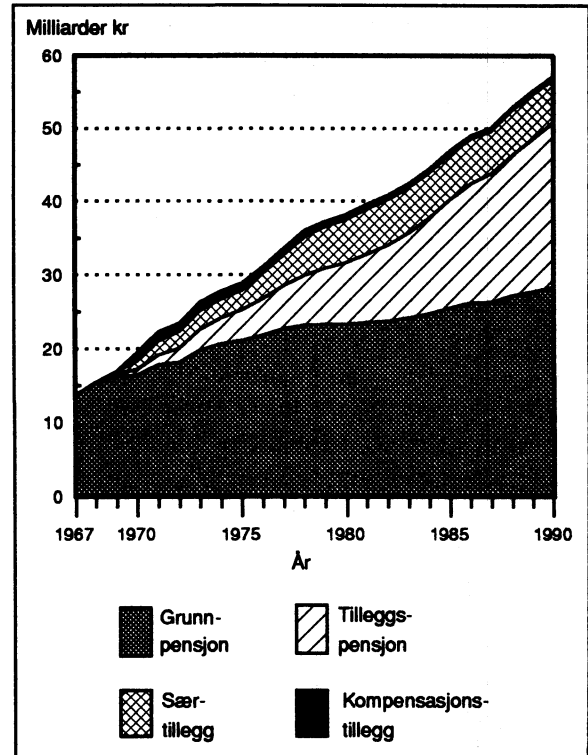
Figur 2.1.2. Utgiftsutviklingen i grunnelementene. 1990-kroneverdi. Milliarder kr

Figurene 2.1.1 og 2.1.2 viser at grunnpensjonen utgjør den største enkeltposten av grunnelemen-

tene idag som i 1967. Men fra å utgjøre 84 prosent av utgiftene til grunnelementene i 1970, utgjør den idag halvparten, noe som framgår av figur 2.1.3.

Figur 2.1.3. Utgiftsutviklingen i grunnelementene. Milliarder 1990-kr

Utgiftene til grunnpensjonen har steget i hele perioden nominelt sett, noe som framgår av figur 2.1.1. Ser vi på figur 2.1.2 som viser realutviklingen, finner vi at grunnpensjonsutgiftene var tilnærmet uendret i perioden 1978 til 1982. Prisstigningen i disse årene var med andre ord så høy at den nøytraliserte den utgiftsøkningen økt grunnbeløpssats og økning i antall personer som mottok grunnpensjon, medførte.

Tilleggs-pensjon utgjør idag en vesentlig del av utgiftene, hele 39 prosent mot fire prosent i 1970. Fra og med 1980 er det også tilleggs-pensjonen som har hatt den kraftigste prosentvise økningen blant grunnelementene. Den sterke veksten skyldes både at det er stadig flere med tilleggs-pensjon blant nye alderspensjonister, og at opp-tjent tilleggs-pensjon er større enn tidligere.

Av tabell 2.1.1 ser vi at de første utbetalingene til tilleggs-pensjon og særtillegg kom i 1969 mens kompensasjonstillegget startet opp i 1970. For sær- og kompensasjonstilleggets vedkommende

skyldes det at de ble innført i 1969. Utbetalinger til særtillegget ble gitt f.o.m. siste halvår 1969, mens lov om kompensasjonstillegg til ytelser fra folketrygden ble gjort gjeldende fra 1.januar 1970.

Tilleggspensjonsordningen ble imidlertid gjort gjeldende fra 1.januar 1967 sammen med de øvrige ytelser som var med i folketrygden fra starten av. Når utbetalingene først starter i 1969, skyldes det at man må være godskrevet pensjons-poeng for minst 3 år for å ha rett til tilleggspensjon, jf. folketryktdloven § 7-3. Det var m.a.o ingen som hadde opparbeidet seg tilleggspensjon i 1967 og 1968.

Særttillegget som andel av totale grunnelement-utgifter steg fra 6 prosent i 1970 til 16 prosent i 1981, men gikk deretter tilbake og utgjør i dag 10 prosent av utgiftene. Tilbakegangen har sammenheng med den sterke økningen i tilleggspensjonens andel av utgiftene i samme periode, da særtillegget gis til personer som ikke har rett til tilleggspensjon eller har tilleggspensjon som er mindre eller lik særtillegget.

Nominelt sett har utgiftene til særtillegget økt i hele perioden, men reelt sett var disse nærmest uendret fra 1980 til 1990.

Utgiftene til kompensasjonstillegget økte med 4 prosent fra 1970 til 1971 målt i 1990-kroner. Deretter har disse reelt sett blitt stadig mindre. Dette skyldes at kompensasjonstillegget har vært holdt konstant i hele perioden; 500 kroner for enslige og for ektepar der kun en av dem mottar pensjon eller overgangsstønad, 750 kroner for ektepar der begge mottar pensjon/overgangsstønad. Disse beløpene er nedfelt i loven om kompensasjonstillegg og er altså ikke gjenstand for årlige justeringer på linje med særtillegg og grunnbeløp. Prisstigningen i perioden spiser dermed opp den økningen i utgifter til kompensasjonstillegget som skyldes økning i antall mottakere av tillegget.

Nominelt sett har økningen i kompensasjonstillegget i perioden vært minimal; 62 prosent økning fra 1970 til i dag.

Av figur 2.1.3 ser vi at kompensasjonstillegget utgjør en liten og stadig minkende andel av de totale grunnelementutgifter.

Figur 2.1.3 viser grunnelementenes fordeling over tid målt i 1990-kroner. Det er imidlertid verdt å merke seg at de ulike elementenes **andel** av de totale grunnelementutgifter vil være den samme enten man måler i løpende kroneverdi eller i 1990-kroneverdi.

Tabell 2.1.1. Utgiftsutviklingen i grunnelementene. 1967-1990. Mill. kr

År	I alt	Grunn-pensjon	Tilleggs-pensjon	Særtillegg	Kompensasjons-tillegg
1967	2502	2502	-	-	-
1968	2898	2898	-	-	-
1969	3291	3136	81	74	-
1970	4183	3511	179	246	248
1971	5074	4049	310	442	274
1972	5742	4432	470	553	288
1973	6905	5208	739	654	304
1974	7978	5936	1019	711	312
1975	9248	6771	1311	850	316
1976	10871	7650	1696	1202	323
1977	12794	8670	2184	1610	330
1978	14833	9593	2750	2153	336
1979	16104	10103	3219	2446	337
1980	18310	11202	3958	2809	341
1981	21577	12870	4992	3374	341
1982	24757	14447	6187	3780	343
1983	27886	15893	7515	4128	350
1984	31025	17259	9048	4361	357
1985	34616	18860	10839	4553	363
1986	38802	20731	12808	4896	367
1987	43097	22654	15028	5043	373
1988	48598	24976	17548	5684	390
1989	52936	26619	20081	5840	396
1990	57075	28268	22521	5885	401

Tabell 2.1.2. Utgiftsutviklingen i grunnelementene. 1967-1990. Mill. 1990-kr

År	I alt	Grunnpensjon	Tilleggs- pensjon	Sært tillegg	Kompensasjons- tillegg
1967	13772	13772	-	-	-
1968	15440	15440	-	-	-
1969	16986	16185	418	383	-
1970	19499	16365	832	1146	1156
1971	22304	17795	1364	1941	1203
1972	23539	18167	1926	2266	1180
1973	26301	19838	2816	2490	1157
1974	27780	20669	3550	2477	1085
1975	28853	21126	4090	2652	986
1976	31068	21863	4847	3436	922
1977	33536	22726	5726	4220	864
1978	35947	23250	6665	5218	814
1979	37234	23357	7442	5655	780
1980	38171	23353	8252	5855	711
1981	39593	23616	9160	6190	626
1982	40797	23807	10196	6229	565
1983	42389	24159	11424	6275	532
1984	44387	24693	12945	6239	511
1985	46857	25530	14673	6163	491
1986	48996	26177	16172	6183	463
1987	50045	26306	17450	5856	433
1988	52900	27187	19101	6187	424
1989	55105	27710	20904	6079	413
1990	57075	28268	22521	5885	401

2.2 Utviklingen i grunnbeløpet og sært tilleggssatsen

Som nevnt tidligere, er grunnbeløpet (G) en sentral størrelse i folketrygden. Det utgjør ingen selvstendig ytelse, men inngår som beregningsgrunnlag i folketrygdens pensjoner og overgangsstønader. Av grunnelementene er det bare kompensasjonstillegget som ikke fastsettes som andel av G. En endring i G vil dermed føre til endring i de ulike pensjoner og stønader. I tillegg er G sentral ved beregning av antall opptjente pensjonspoeng. Pensjonspoengene inngår i beregningen av tilleggspensjonen.

Folketrygdloven § 6-2 bestemmer at G skal reguleres ved endring i det alminnelige inntektsnivå og at Stortinget skal fastsette nærmere bestemmelser om reguleringen. Slike bestemmelser ble gitt ved stortingsvedtak av 17. juni 1966.

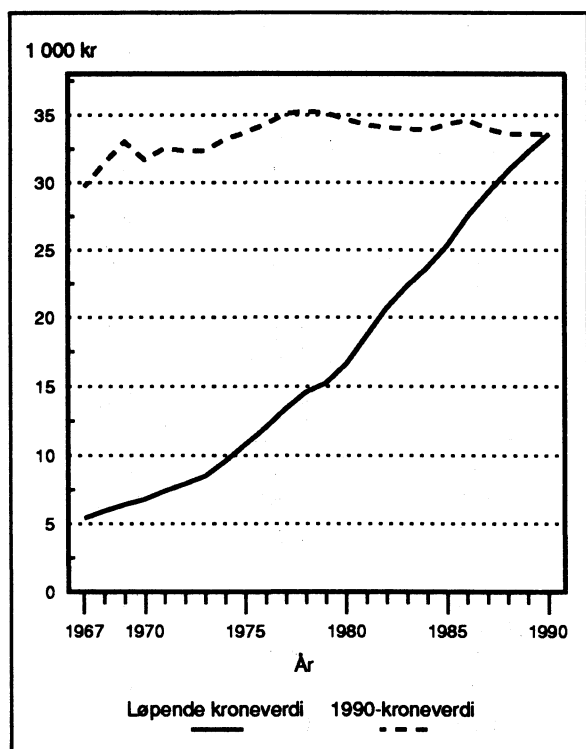
Stortinget kom fram til at G skulle reguleres pr. 1. januar hvert år. I 1974 og de fleste årene deretter er G også regulert pr. 1. mai.

Reguleringen består av to ledd, et "pristillegg" og et "standardtillegg". Pristillegget skal gi kompensasjon for prisstigningen målt ved Statistisk sentralbyrås totale konsumprisindeks (KPI). Formålet med standardtillegget er å gi pensjonistene del i den alminnelige velstandsutvikling. Beregningen av dette tillegget er gjort med basis i ulike inntektsmål.

I løpet av de 20 siste årene har det nærmest kontinuerlig, i ulike utvalg og regjeringer, vært arbeidet med prinsippene for reguleringen av G. Jf. (1) - (4) i litteraturlisten.

Tabell 2.2.1 og figur 2.2.1 viser grunnbeløpets nominelle og reelle utvikling fra 1967 til 1990. For de årene der G er regulert både pr. 1. januar og pr. 1. mai, er det oppgitte beløpet et veid årsgjennomsnitt. Vektene er lik antall måneder med samme verdi for G.

Figur 2.2.1. Grunnbeløpets utvikling. Løpende kroneverdi og 1990-kroneverdi. 1 000 kr

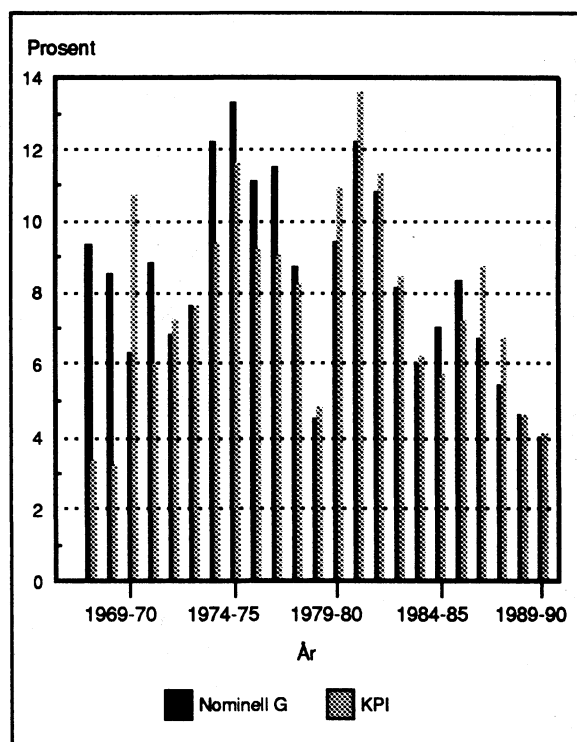

Fra 1967 til 1990 økte G med 13 prosent målt i faste 1990-kroner. G har m.a.o nominelt sett steget mer enn prisene når vi ser på hele perioden. Ser vi på den årlige endringen i G's realverdi, finner vi imidlertid perioder med nedgang og med tilnærmet uendret verdi, jf. figur 2.2.1 og kolonnen for prosentvis endring i tabell 2.2.1.

Teoretisk sett skulle differansen mellom endringen i nominell G og endringen i KPI utgjøre standardtillegget, slik at en nedgang i G's realverdi kunne forklares med negativt standardtillegg, uendret realverdi med standardtillegg lik null, og økning i realverdi med positivt standardtillegg.

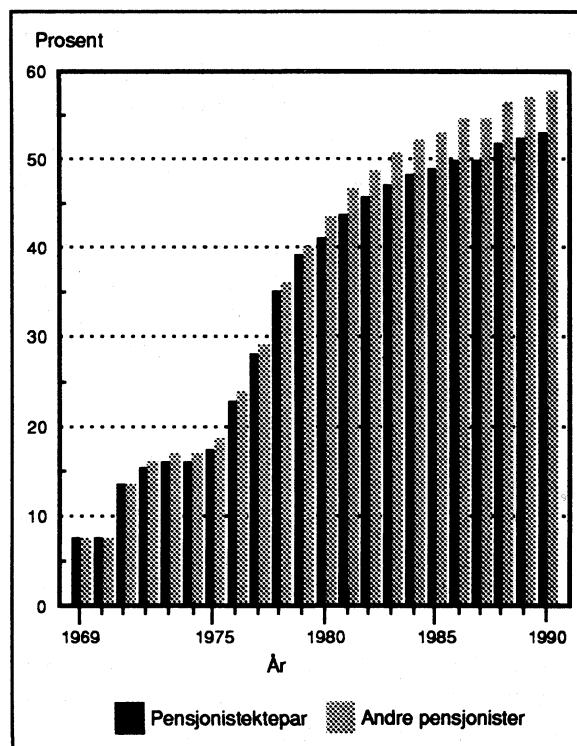
I praksis er det imidlertid ikke den faktiske prisstigningen i et år som er lagt til grunn ved beregningen av grunnbeløpet i samme år. Fram til 1979 ble pristillegget beregnet ut fra prisstigningen i de to siste årene før reguleringsstidspunktet. Deretter baserte man beregningen på forventet prisstigning i reguleringsperioden. Dette medfører at utviklingen i G's realverdi dels kan forklares av standardtillegget og dels av at den faktiske prisstigningen ble lavere eller høyere enn det pristillegget som ble gitt.

Figur 2.2.2. Årlig prosentvis endring i nominell G og i Konsumprisindeksen

Reguleringene av G pr. 1. mai i tillegg til reguleringen pr. 1. januar, er til en viss grad motivert ut fra et ønske om å redusere differansen mellom faktisk prisstigning og pristillegget.

Figur 2.2.3. Særtillægssatsens utvikling i prosent av grunnbeløpet for pensjonistekpar og andre pensjonister

Tabell 2.2.2 og figur 2.2.3 viser utviklingen i særtilleggssatsen i prosent av G. Vi ser at pro-sentsatsen for enslig pensjonist og pensjonist som forsørger ektefelle, f.o.m. 1972 ligger høyere enn pro-sentsatsen for pensjonist som har ektefelle som mottar pensjon. Ektepar der begge mottar pensjon, får tilsammen 2 · laveste pro-sentsats · G. Begrunnelsen for ikke å gi pensjonistektepar

samme pro-sentsats som enslig pensjonist, er den økonomiske fordelingen ektepar har ved at de er to til å dele utgifter til bolig, oppvarming, aviser m.m. Fra og med 1. april 1989 får pensjonist som forsørger ektefelle som er 60 - 66 år, 2 · laveste pro-sentsats · G. Fram til april 1989 fikk disse 1 · høyeste sats · G.

Tabell 2.2.1. Grunnbeløpets utvikling. Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1967-1990

År	Gjennomsnittlig grunnbeløp for året			
	Nominell verdi. Kr	Pst	1990-kr	Pst
1967	5400		29726	
1968	5900	9,3	31430	5,7
1969	6400	8,5	33029	5,1
1970	6800	6,3	31697	-4,0
1971	7400	8,8	32526	2,6
1972	7900	6,8	32384	-0,4
1973	8500	7,6	32376	0,0
1974	9533	12,2	33193	2,5
1975	10800	13,3	33697	1,5
1976	12000	11,1	34294	1,8
1977	13383	11,5	35081	2,3
1978	14550	8,7	35262	0,5
1979	15200	4,5	35142	-0,3
1980	16633	9,4	34676	-1,3
1981	18658	12,2	34236	-1,3
1982	20667	10,8	34057	-0,5
1983	22333	8,1	33947	-0,3
1984	23667	6,0	33860	-0,3
1985	25333	7,0	34292	1,3
1986	27433	8,3	34640	1,0
1987	29267	6,7	33986	-1,9
1988	30850	5,4	33581	-1,2
1989	32275	4,6	33597	0,0
1990	33575	4,0	33575	-0,1

Tabell 2.2.2. Særtillleggssatsen for ulike pensjonistgrupper. Gjennomsnitt for året. I prosent av grunnbeløpet og absolutte tall. 1969-1990

År	Enslig pensjonist og pensjonist som forsørger ektefelle ¹			For pensjonist som har ektefelle som mottar pensjon		
	Særtillleggs-sats. Prosent	Nominell verdi. Kr	1990-kr	Særtillleggs-sats. Prosent	Nominell verdi. Kr	1990-kr
1969	7,5	480	2477	7,5	480	2477
1970	7,5	510	2377	7,5	510	2377
1971	13,5	1000	4395	13,5	1000	4395
1972	16,0	1264	5182	15,33	1211	4966
1973	17,0	1445	5504	16,0	1360	5180
1974	17,0	1621	5644	16,0	1525	5311
1975	18,58	2008	6265	17,33	1874	5847
1976	23,83	2862	8179	22,75	2733	7811
1977	29,0	3887	10189	28,0	3753	9838
1978	36,0	5238	12694	35,0	5093	12343
1979	40,0	6080	14057	39,0	5928	13706
1980	43,33	7211	15033	41,0	6820	14218
1981	46,67	8724	16008	43,67	8164	14980
1982	48,67	10061	16579	45,67	9441	15558
1983	50,67	11320	17207	47,0	10499	15959
1984	52,17	12350	17669	48,17	11403	16314
1985	52,83	13386	18120	48,83	12373	16748
1986	54,5	14951	18879	49,75	13648	17233
1987	54,5	15951	18523	49,75	14560	16907
1988	56,5	17433	18976	51,75	15968	17381
1989	57,0	18397	19151	52,25	16864	17555
1990	57,67	19365	19365	52,92	17770	17770

¹F.o.m. 1/4-89 får pensjonist som forsørger ektefelle som er 60 år eller mer, 2 · prosentsats for pensjonist-ektepar · G. D.v.s. 104,5 · G i 1989 og 105,8 · G i 1990

2.3 Utviklingen til de ulike utgiftspostene i folketrygden samt endringen i antall trygdemottakere

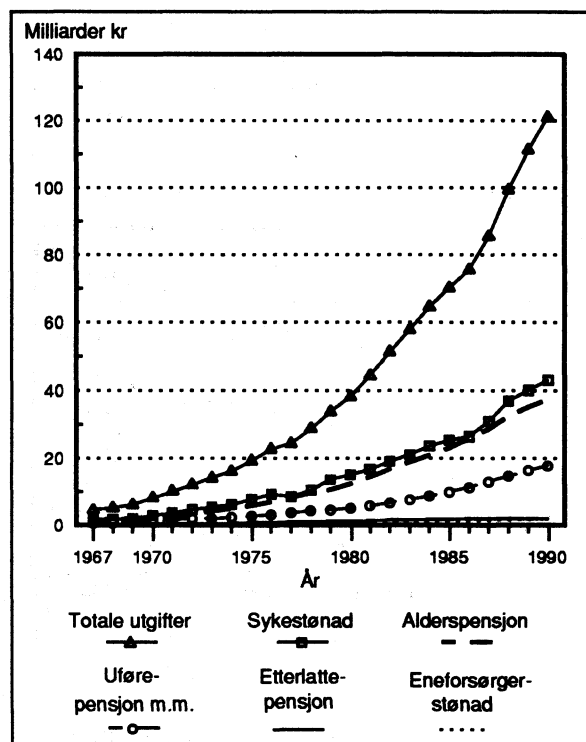
Folketrygden består av følgende hovedutgiftsposter:

- Sykestønad
- Arbeidsløsestønad
- Attføringsstønad
- Alderspensjon
- Uførepensjon m.m
- Etterlattepensjon/-overgangsstønad
- Overgangsstønad til enslige forsørgere

- Overføringer
- Administrasjonsutgifter
- Andre utgifter

Som tidligere nevnt, ble syketrygden, arbeidsløse-trygden og yrkesskadetrygden først innlemmet i folketrygden i 1971. I denne rapporten er imidlertid disse trygdene inkludert i folketrygden for perioden 1967 til 1970. Dette for bedre å kunne sammenlikne utviklingen i folketrygdens utgifter, inntekter og antall trygdemottakere for hele perioden 1967 til 1990. Syketrygden og arbeidsløse-trygden inngår som egne poster i folketrygden, mens yrkesskadetrygden er dels å finne under posten Uførepensjon m.m. og dels under Overføringer.

Figur 2.3.1. Folketrygdens utgifter, ialt, og for utvalgte trygdeytelser. 1967-1990. Milliarder kr

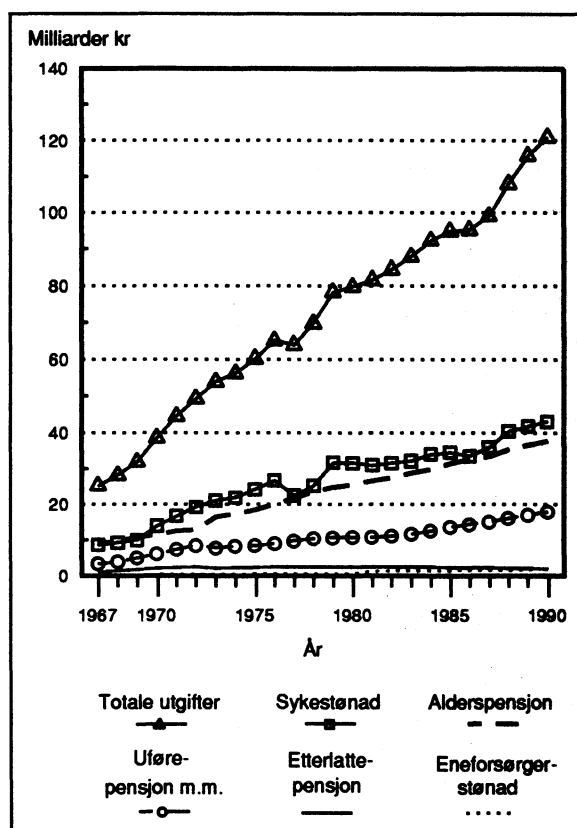
Tabell 2.3.1 og figur 2.3.1 viser folketrygdens utgifter for årene 1967 til 1990 målt i løpende kroneverdi, mens tabell 2.3.2 og figur 2.3.2 viser utgiftenes realstørrelse dvs. at vi har justert for prisstigningen i perioden.

De nominelle verdiene er omregnet til realverdier ved hjelp av den totale konsumprisindeksen (KPI). Det er gjennomsnittlig indeks for året som er benyttet.

Det er imidlertid ikke opplagt at total KPI gir et riktig bilde av prisstigningen for pensjonister og stønadsmottakere. Det er for eksempel ikke urimelig å anta at enkelte grupper av trygdemottakere har et større forbruk av varer og tjenester som medisiner, legehjelp o.l. enn resten av befolkningen. En mer tilfredsstillende prisindeks som basis for G-regulering ville i så fall måtte vektlegge disse varer og tjenester i større grad enn det som legges til grunn ved beregning av KPI.

Pr. idag har vi imidlertid ikke noen slik spesialindeks, og KPI er nyttet som prisstigningsmål. KPI vil også være et tilfredsstillende mål dersom pensjonister og stønadsmottakere har et forbruksmønster på lik linje med befolkningen for øvrig.

Figur 2.3.2. Folketrygdens utgifter, ialt, og for utvalgte trygdeytelser. 1967-1990. Milliarder 1990-kr

I det følgende vil vi hovedsakelig kommentere den nominelle utgiftsutviklingen. Der ikke noe annet er spesifisert, gjelder utgiftskommentarene de nominelle beløpene. Ved hjelp av tabeller og figurer vil vi imidlertid vise utviklingen målt både i løpende kroneverdi og i 1990-kroner, da realutviklingen på ingen måte er uinteressant. Generelt kan man vel si at realutviklingen er mest interessant når vi ser på utviklingen for perioden som helhet, mens de nominelle verdiene gir et tilfredsstillende bilde av utviklingen fra år til år.

I tabell 2.3.3 er beregnet indekser som viser utgiftsutviklingen i perioden 1967 til 1990, målt i 1990-kroner. Ved indeksberegningen er utgifterne i 1967 satt lik 100. Vi ser at de totale folketrygdutgifter har økt med 381 prosent fra 1967 til 1990, dvs. en tilnærmet 5-dobling i løpet av perioden.

Et annet interessant indeksemål for utgiftsutviklingen, er utviklingen målt i antall G. Av tabell 2.3.4 ser vi at de totale utgifter i 1967 utgjorde 846 000 G mens de i 1990 utgjør 3,6 millio-

ner G. Tabellen viser også utgiftene målt i antall G for de trygder der G inngår i beregningen.

Med unntak for kortere perioder, har den årlige prosentvise stigningen i folketrygdens totale nominelle utgifter stort sett ligget på samme nivå i perioden 1967 til 1990, jf. tabell 2.3.1 og figur 2.3.1. Endel av de kraftige økningene i enkeltpostene blir borte når vi ser på de totale utgifter, da noen av dem motsvares av nedgang i andre utgiftsposter. Nedsettelsen av pensjonsalderen i 1973 førte f.eks. til en kraftig økning i antall alderspensjonister, jf. tabell 2.3.5 og figur 2.3.3, og dermed også til en kraftig økning i utgiftene til alderspensjon. Denne økningen motsvares imidlertid av en reduksjon i utgiftene til uføre- og etterlattepensjonen da en del som tidligere hadde slik pensjon fikk rett til alderspensjon når pensjonsalderen ble nedsatt.

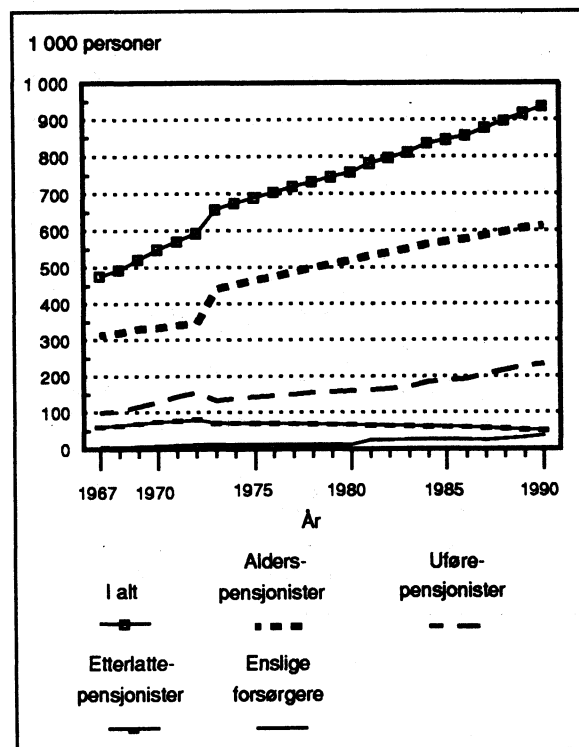
Noen av de markerte endringene i enkeltpostene gir imidlertid også utslag i totalutgiftene. Den forholdsvis kraftige prosentvise økningen fra 1969 til 1970 og den lave økningen fra 1976 til 1977 skyldes begge regelendringer i syketrygden. Den svake økningen i 1985 og 1986 skyldes nedgangen i arbeidsløsetrygden som følge av at Kommunaldepartementet overtok noe av finansieringen av denne trygden. Vi kommer tilbake til disse endringene senere når vi går nærmere inn på utviklingen i de enkelte trygdene.

Det er flere årsaker til endringene i folketrygdens utgifter, men de kan grupperes under to hovedårsaker. Den ene er endring i grunnbeløpet og i stønadssatsene. Vi har tidligere nevnt at prisutvikling og inntektsutvikling er sentrale størrelser ved reguleringen av grunnbeløpet og dermed forklaringsfaktorer for grunnbeløpsendringer. Endringene i stønadssastene har mer spesifikke forklaringer. Vi vil komme nærmere inn på dem senere.

Den andre hovedårsaken er endring i antall trygdemottakere og spesielt økningen i andelen pensjonister med opparbeidet tilleggspensjon. Endringen i antall trygdemottakere kan skyldes regelendringer som fører til utvidelse av målgruppene for de ulike stønadsordningene. Befolkningens vekst og alderssammensetning vil også virke inn på antall trygdemottakere. Endringen i antall trygdemottakere kan også skyldes faktorer som har sammenheng med blant annet endringene i samfunnsøkonomien. Den kraftige økningen i antall mottakere av arbeidsløsestønad vi har hatt

i de tre siste årene, er et typisk eksempel på endringer som skyldes slike faktorer.

Figur 2.3.3. Antall personer med pensjon/stønad fra folketrygden. 1967-1990. 1 000 personer

Selv om alle disse forklaringsvariablene stort sett virker sammen, er det likevel naturlig å dele inn den totale utgiftsutviklingen i ulike perioder der en eller to av faktorene er spesielt framtreddende.

Perioden 1967 til 1973 kan karakteriseres som en utbyggingsperiode for folketrygden. Utgiftene til **samtlig**e pensjoner og stønader økte forholdsvis kraftig i disse årene; hovedsakelig som følge av regelendringer som førte til utvidelse av trygdenes omfang og stønadsnivå. Økningen i antall trygdemottakere var derfor også kraftig i disse årene.

Av stønadssatsene var det spesielt særtillæggsatsen som økte kraftig i hele utbyggingsperioden og videre framover til 1981. Bakgrunnen for dette var et ønske om å gi kompensasjon for mangelfullt opptjent tilleggspensjon for personer som ble pensjonert kort tid etter at folketrygden ble innført.

Fra 1974 til 1982 var den årlige økningen i grunnbeløpet også forholdsvis kraftig, noe som bl.a. reflekterer en høy prisstigning i perioden, spesielt for årene 1980-1982.

Antall trygdemottakere har stort sett økt i alle årene fra 1967 og fram til i dag. Dette gjelder for mottakere av de fleste pensjoner og stønader. Ett unntak her er antall etterlattepensjonister som er redusert hvert år fra 1978 og framover.

Årsaken til økningen i antall pensjonister og stønadsmottakere er hovedsakelig regelendringer og derav følgende omfangsutvidelser i utbyggingsårene og også i senere år for enkelte av trygdene. Videre har antall personer over 66 år økt i hele perioden, noe som bidrar til at antall alderspensjonister øker. Regelendringer og endringer i befolkningens alderssammensetning kan imidlertid ikke i samme grad forklare den relativt sterke økningen, spesielt i perioden 1984 til 1990, i antallet uførepensjonister.

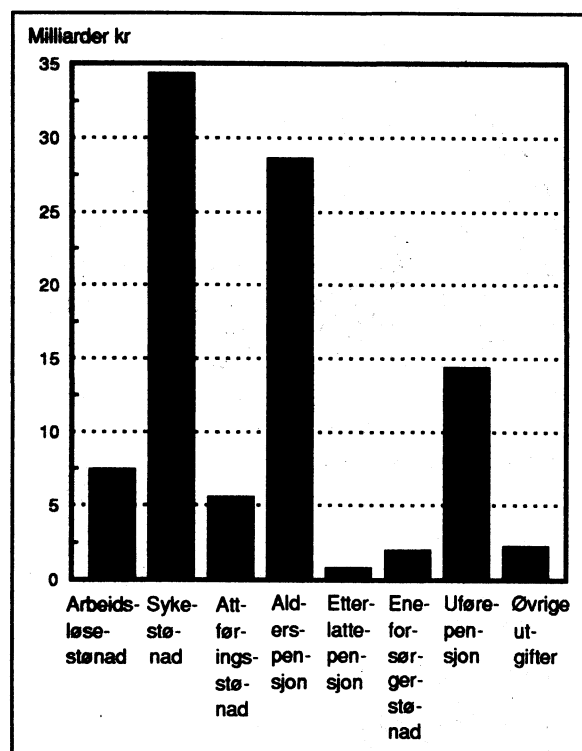
Tilleggspensjonsordningen er også en vesentlig bidragsyter til utgiftsutviklingen de siste 10 årene, jf. figur 2.1.2. Dette fordi opptjeningsreglene innebærer at antall personer som får rett til full tilleggspensjon øker med tiden. Videre er det slik at høyere inntekt gir flere pensjonspoeng, jf. pkt. 1.2, og den generelle inntektsveksten i samfunnet er derfor også en forklaringsfaktor bak de økte utbetalingene til tilleggspensjonen.

Den kraftige økningen i antall arbeidsløse og derav følgende økning i utgiftene til arbeidsløsestønad er en sentral bidragsyter til økningen i de totale utgifter i de tre siste årene.

Som en oppsummering kan vi si at i utbyggingsperioden 1967-1973 økte utgiftene både som følge av økte stønadssatser og økning i antall stønadsmottakere som følge av regelendringer og omfangsutvidelser av folketrygden. I årene 1974-1982 var det hovedsakelig økningene i grunnbeløp og særtilleggssatsen som lå bak utgiftsutviklingen. For perioden 1983-1990, er det økningen i utbetalingene til tilleggspensjon og økning i antall trygdemottakere som følge av andre faktorer enn regelendringer, som hovedsakelig forklarer utviklingen.

Figurene 2.3.4 til 2.3.7 viser endringen fra 1967 til 1990 i utgifter og i antall trygdemottakere.

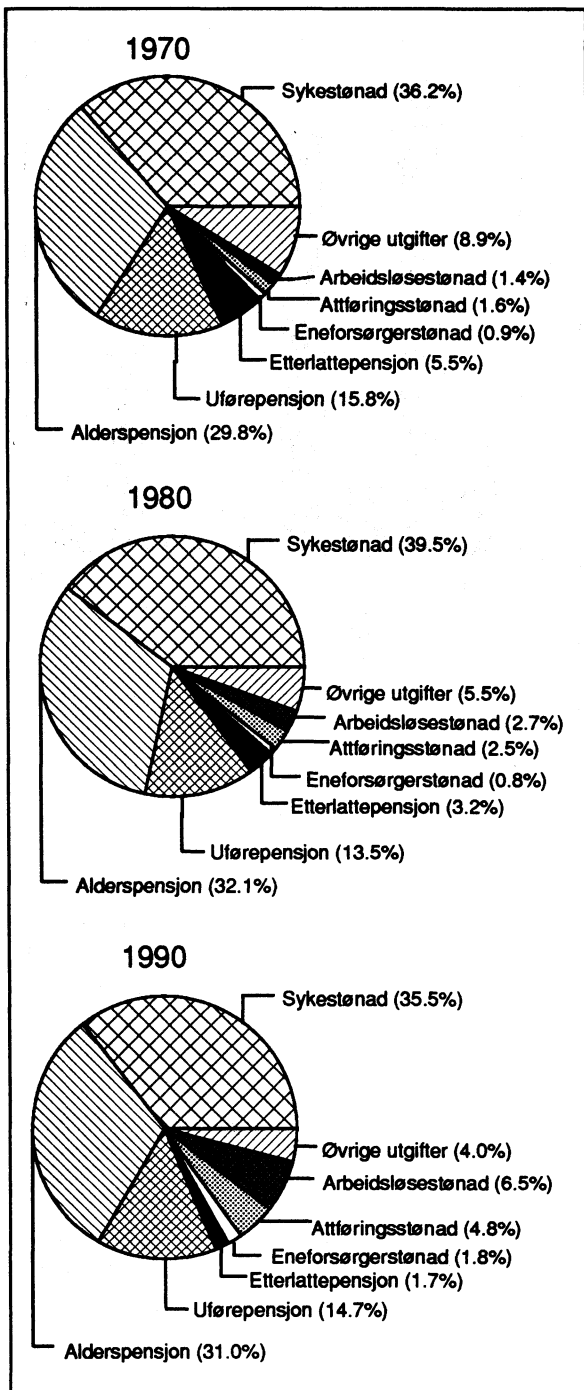
Figur 2.3.4. Endring fra 1967 til 1990 i folketrygdens utgifter etter trygdeytelse. Milliarder 1990-kr

Figur 2.3.4 viser endringen fra 1967 til 1990 i folketrygdens utgifter, regnet i 1990-kroner. Vi ser at utgiftene til sykestønad har hatt den største økningen med 34 milliarder fra 1967 til 1990. Deretter følger alderspensjonen med 29 milliarder og uførepensjonen med 14 milliarder. De øvrige stønader har ikke økt så mye, men økningen på 7 milliarder i utbetalinger til arbeidsløsestønad er likevel betydelig.

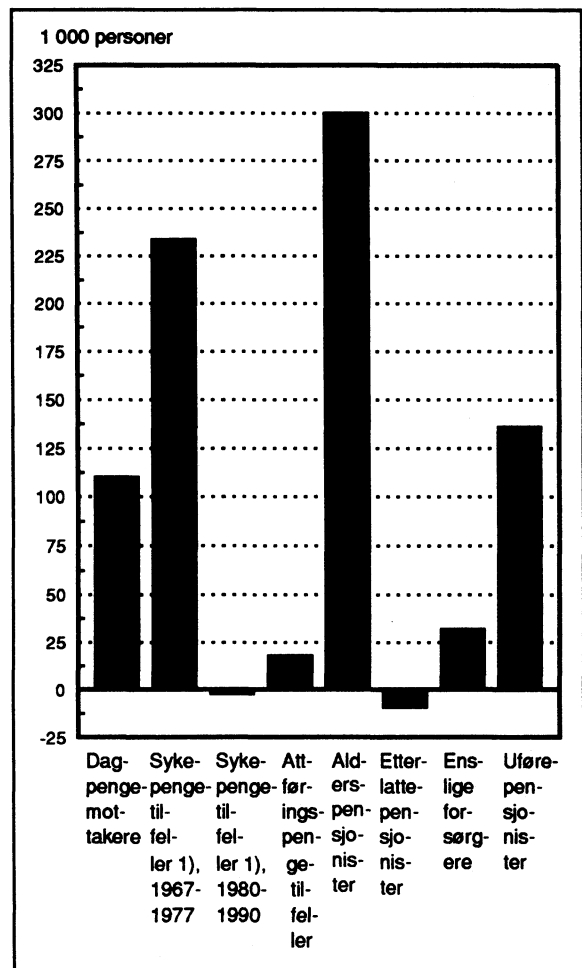
Ser vi på den prosentvise endringen i utgiftene fra 1967 til 1990, får vi et ganske annet bilde enn når vi ser på endringen i antall kroner. De prosentvise økningene er imidlertid så store at de blir lite informative. Et annet mål som uttrykker det samme, men som gir et bedre inntrykk av størrelsen på økningen, er antall ganger utgiftsbeløpet i 1967 er doblet. Det er denne type endring som kommer fram i tabell 2.3.3. Vi ser da at utgiftene til attføringsstønad har økt mest, regnet i realverdi, med 26 ganger utgiftsbeløpet i 1967. Utgiftene til arbeidsløsestønad og ensligførsørgerstønad følger på andre og tredje plass med en utgiftsøkning på henholdsvis 22 og 13 ganger utgiftsbeløpet i 1967. Den tilsvarende utgiftsøkningen til sykestønad, alders- og uførepensjon er betydelig lavere. Utgiftene til uførepensjon og sykestønad er økt med om lag 5 ganger utgiftsbeløpet i 1967 mens utgiftene til alderspensjon har økt med 4 ganger utgiftsbeløpet i 1967.

Figur 2.3.5. Folketrygdens utgifter etter type trygdeytelse og øvrige utgiftsposter. Prosent. 1970, 1980 og 1990

Av figur 2.3.5 ser vi at utgiftene til sykestønad og alderspensjon utgjør de to største utgiftspostene både i 1970, 1980 og 1990. Utgiftene til uførepensjon, alene, utgjør nesten like mye som utgiftene til etterlattepensjon, ensligforsørger-, attførings- og arbeidsløsestønad og øvrige utgifter, til sammen.

Figur 2.3.6. Endring fra 1967 til 1990 i antall trygdemottakere, etter trygdeytelse. 1 000 personer

¹ Omfatter ikke sykepengetilfeller blant statsansatte som omfattes av summariske oppgjør.

Figur 2.3.6 viser endringen i antall trygdemottakere fra 1967 til 1990. Endringen i antall sykepengetilfeller er delt opp i endring fra 1967 til 1977 og endring fra 1980 til 1990. Årsaken til det er innføringen av den nye sykepengeordningen i 1978 med blant annet innføring av arbeidsgiverperioden på 14 dager. Dette medførte et markert brudd i tidsserien. Innføringen av arbeidsgiverperioden førte til at en del sykepengetilfeller ble avsluttet innen utløpet av arbeidsgiverperioden. Antall sykepengetilfeller med utbetalinger fra folketrygden ble dermed kraftig redusert fra 1977 til 1978 og har siden ligget på et betydelig lavere nivå enn i perioden 1967 til 1977. Vi ser av figur 2.3.6 at veksten i antall sykepengetilfeller kom i perioden 1967 til 1977, mens antallet i perioden 1980 til 1990 er tilnærmet uendret eller litt redusert. Til tross for denne utviklingen i antall sykepengetilfeller, har utgiftene til sykestønad økt i hele perioden 1967-1990.

Dette henger sammen med at antall sykepengetilfeller bare er en av forklaringsfaktorene bak utgiftsøkningen i sykestønaden. Dette kommer vi nærmere tilbake til når vi ser på utviklingen i de ulike stønadene.

Vi ser videre at antall alderspensjonister har hatt den største økningen fra 1967 til 1990 med 300 000 personer. Antall uførepensjonister har økt med 136 000 personer og antall dagpengemottakere har hatt en økning på 110 000 personer. Antall attføringspengetilfeller og mottakere av ensligforsørgerstønad har hatt en forholdsvis svak vekst med h.h.v. 18 000 og 32 000 personer. Økningen i antall attføringspengetilfeller på 18 000 gjelder perioden 1968 til 1990 da vi ikke har tall for attføringspengetilfeller i 1967. Antall etterlattepensjonister er redusert med 9 000 personer fra 1967 til 1990. Vi vil komme inn på årsaker til denne reduksjonen når vi senere ser nærmere på utviklingen i de enkelte ytelsene.

Antall dagpengemottakere har økt med 19 ganger antallet i 1967, antall mottakere av ensligforsørgerstønad med 7 ganger antallet i 1967 og antall attføringspengetilfeller med 5 ganger antallet i 1967. Antall alders- og uførepensjonister har økt lite i forhold, begge gruppene er fordoblet fra 1967 til 1990.

Av figur 2.3.7 ser vi at antall sykepengetilfeller i 1970 utgjorde halvparten av alle pensjonister og stønadstilfeller. Alders- og uførepensjonistene er også store grupper. I 1990 ser vi at antall alderspensjonister har overtatt som den største gruppen. Andelen uførepensjonister har også økt fra 1967 til 1990, mens andelen sykepengetilfeller er redusert.

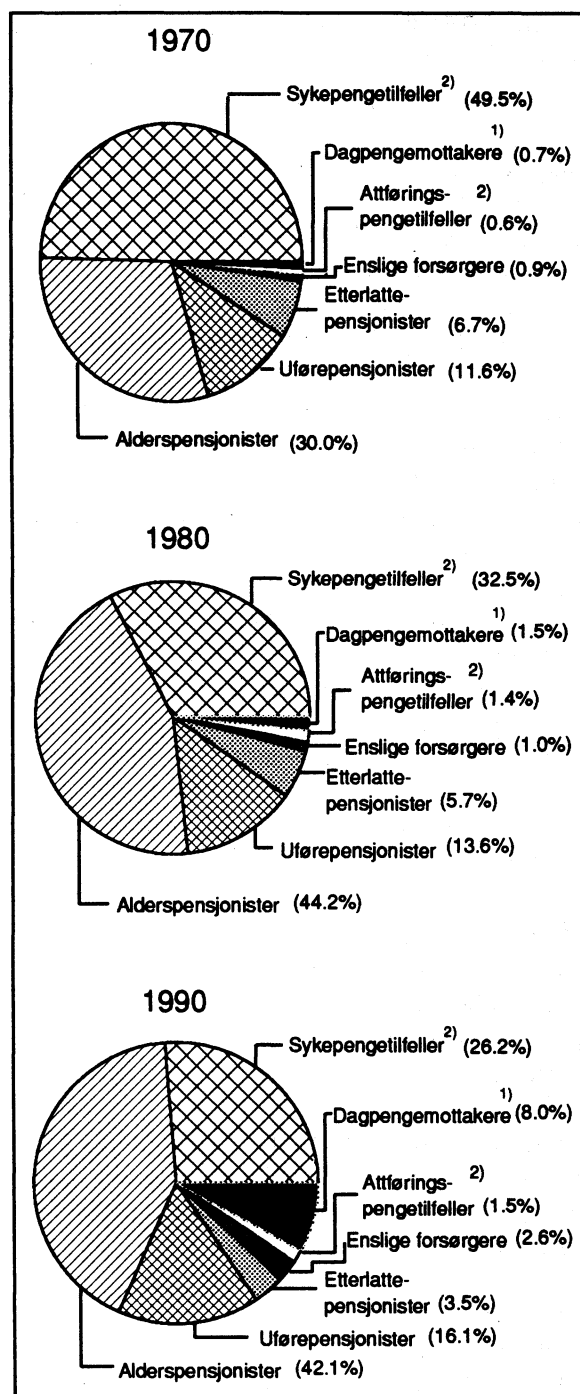
Vi vil nå se nærmere på utviklingen til de ulike pensjoner og stønader. Kommentarene blir i hovedsak knyttet til tabellene 2.3.1 og 2.3.5.

Sykestønad

Denne stønaden består av en rekke forskjellige ytelser. Den omfatter kontantstønader som sykepenger og fødselspenger og medisinsk stønad som stønad til legemidler og syketransport, refusjoner for diverse legetjenester, tilskudd til helse-tjeneste i kommuner og fylker m.m.

Ser vi på utviklingen år for år, tabell 2.3.1, finner vi en kraftig økning i utgiftene fra 1969 til 1970. Denne skyldes utvidelser i syketrygdens omfang.

Figur 2.3.7. Antall trygdemottakere etter trygdeytelse. Prosent. 1970, 1980 og 1990

¹⁾ Årsgjennomsnitt, beregnet på grunnlag av antall personer som hever dagpenger ved utgangen av hver måned. ²⁾ Antall avsluttede tilfeller i året.

Størst betydning har sykehusloven av 1969 som med virkning fra 1970 bestemmer at syketrygden skal dekke 85 prosent av godkjente driftsutgifter ved sykehus, sykehjem m.v. Denne utvidelsen av syketrygden avlastet kommunene/fylkeskommunene og staten. Som en kompensasjon til folketrygden ble kommune- og statstilskuddet til syketrygden forhøyet fra og med 1970.

Videre ble syketrygden utvidet til også å dekke utgifter til medisinsk behandling og pleie i helseinstitusjoner. Syketrygdens plikt til å yte stønad under opphold i helseinstitusjon var tidligere begrenset til kuropphold.

Når utgiftene til sykestønad reduseres fra 1976 til 1977 skyldes det at stønadens utgifter til drift av helseinstitusjoner ble overført til fylkeskommunene; jf. bortfallet av kommunetilskuddet til folketrygden i 1977 som er nærmere beskrevet i kapittel 3 om inntektsutviklingen.

Fra 1. juli 1978 ble en ny sykepengeordning innført. Sykepengene for arbeidstakere ble forhøyet til 100 prosent av brutto arbeidsinntekt og karensdagene ble opphevet. Arbeidsgiver betaler for de 14 første sykedagene. Videre ble det innført rett til sykepenger i 10 dager pr. år for fravær på grunn av syke barn (20 dager for enslige forsørgere). Denne utgiften dekkes av arbeidsgiver, men denne kan få refusjon fra folketrygden for de 10 siste dagene av 20-dagerskvoten for enslige forsørgere.

Innføringen av den nye sykepengeordningen medførte, som vi tidligere har vært inne på, en nedgang i antall sykepengetilfeller fra 1977 til 1978. Innføringen av arbeidsgiverperioden medførte at endel sykepengetilfeller ble avsluttet innen utløpet av arbeidsgiverperioden. Antall personer som fikk sykepenger utbetalt fra folketrygden ble derfor redusert.

Innføringen av den nye sykepengeordningen førte til forskyvninger i utbetalingen, slik at sykepenger for 2. halvår i 1978 ble utbetalt i 1979. Dette er hovedårsaken til økningen fra 1978 til 1979.

Arbeidsløsestønad

Denne stønaden består også av flere ytelser. Dagpengeutbetalingene utgjør den største enkeltposten. Videre omfatter den kursstønad, tilskudd til bedrifter for vernet arbeid, arbeidstilvennings-tilskudd m.m.

Utgiftsøkningen fra 1967 til 1968 på 47 prosent skyldes et hopp i antall personer som hevet dagpenger; de økte med 53 prosent fra 1967 til 1968 for så å gå tilbake igjen i 1969. Arbeidsmarkedet ble betydelig mindre stramt enn det hadde vært tidligere i 1960-årene og antall oppsigelser og permisjoner økte betraktelig fra 1967 til 1968.

De årlige utgiftsøkningene på om lag 21 prosent i 1971 og 1972 skyldes utvidelser i trygdens omfang og stønadssatser i forbindelse med innlemmelsen i folketrygden i 1971.

Nedgangen i utgiftene i 1973 og 1974 skyldes hovedsakelig en reduksjon i antall dagpengemottakere. Det var imidlertid også nedgang i utbetalingene til de fleste andre av arbeidsløsestønadens ytelser.

Den kraftige utgiftsøkningen fra 1974 til 1975 på 103 prosent skyldes en sterk økning i dagpengeutbetalingene (140 prosent). Antall uker man kan motta dagpenger økte fra 21 til 40 pr. år, og antall personer som mottok dagpenger økte også med 117 prosent fra 1974 til 1975. Dette til tross for at nyordningen trådte i kraft 3. november i 1975.

Utgiftsøkningen fra 1975 til 1976 var også kraftig, 57 prosent, noe som må sees som en fortsettelse av utvidelsen i dagpengeordningen i 1975. Utbetaling av dagpenger økte med 73 prosent fra 1975 til 1976. I tillegg var det en kraftig økning i kursstønader, arbeidstilvenningstilskudd og refusjon/tilskudd til bedrifter for vernet arbeid, samt i utgifter til statsgarantien for lønnskrav ved konkurs.

I perioden 1978-1983 var det også forholdsvis kraftige økninger i utbetalingene til arbeidsløsestønad. Dette skyldes økning i stønadsmottakere og opptrapping av arbeidsmarkedstiltak. Økningen i mottakere av arbeidsløsestønad har igjen sammenheng med en internasjonal økonomisk lavkonjunktur i denne perioden. Sett i forhold til andre land, hadde Norge fremdeles liten arbeidsløshet. Etter norske forhold var det likevel kraftig økning i antall arbeidsløse i denne perioden.

I 1983 ble en rekke av postene for folketrygdens arbeidsløsestønad overført til Kommunaldepartementets budsjett. De største blant disse var kursstønad og lønnsrefusjon/tilskudd til bedrifter for vernet arbeid. Dagpengeutbetalingene, som i 1983 utgjorde 77 prosent av stønadens utbetalinger, finansieres fortsatt over folketrygdens budsjett.

I tabellene 2.3.1 og 2.3.2 er det fra og med 1983 kun arbeidsløsestønad finansiert over folketrygdens budsjett, dagpengene, som er med. Endringen fra 1982 til 1983 gir dermed ikke et riktig bilde av utviklingen. Tabell 2.3.1 viser en økning

på 35 prosent, mens økningen i totalt utbetalt arbeidsløsestønad var på 63 prosent, jf. tabell 2.3.6. Hoveddelen av denne økningen kom i dagpengeutbetalingene, da antall dagpengemottakere økte med 67 prosent fra 1982 til 1983.

Når det gjelder årene fra 1983 og videre, gir tabell 2.3.1 likevel et tilnærmet riktig bilde av utgiftsutviklingen i arbeidsløsestønaden. Dette fordi dagpengene, som nevnt, er den dominerende utgiftsposten, og at størrelsen på Kommunaldepartementets ytelser i perioden 1983-1988 utgjorde et tilnærmet konstant beløp på gjennomsnittlig 590 millioner kroner. I 1989 derimot var beløpet 978 millioner kroner og i 1990 1 344 millioner kroner. Jf. tabell 2.3.6.

Økningen på 9 prosent fra 1983 til 1984 skyldes hovedsakelig at dagpengeutbetalingsperioden ble utvidet til 80 uker over 2 sammenhengende kalenderår. Til tross for denne utvidelsen, øker også dagpengeutbetalingene lite fra 1983 til 1984 i forhold til økningene i tidligere år. Dette har sammenheng med at perioden 1984-1987 var preget av et stramt arbeidsmarked og høy innenlands etterspørsel. Det forklarer også nedgangen i utbetalingene til arbeidsløsestønad på 14 prosent fra 1984 til 1985 og 21 prosent fra 1985 til 1986.

Økningene i arbeidsløsestønaden på 58 prosent fra 1987 til 1988 og på 102 prosent fra 1988 til 1989 skyldes en tilnærmet like kraftig økning i antall arbeidsløse, hovedsakelig forårsaket av lavkonjunkturen i verdensøkonomien som ble innledet med børskrakket i oktober 1987.

Utgiftsøkningen på 21 prosent fra 1989 til 1990 skyldes fortsatt økning i antall arbeidsløse, men trolig også at flere arbeidsløse er ledige over lengre tid enn tidligere.

Attføringsstønad

Attføringsstønaden består av attføringspenger som er stønad til livsopphold i attføringsfasen, og attføringshjelp som skal dekke utgifter til opphold i attføringsinstitusjon, yrkesopplæring, arbeidstrening, spesialutstyr for bil og ellers tiltak som kan bedre funksjonsevnen.

Når det gjelder antall attføringsstønadmottakere, har vi kun tall for en del av disse, nemlig antall attføringspengemottakere. Disse har økt med 18 000 personer fra 1968 til 1990, jf. figur 2.3.6.

Fram til 1972 var det kun antall avsluttede attføringspengetilfelle pr. 31. desember hvert år som ble registrert. Fra og med 1973 har vi også data for antall løpende attføringspengetilfeller. Antall løpende attføringspengetilfeller i 1973 var 14 963, antallet i 1990 var 52 877. Tilsvarende tall for avsluttede attføringspengetilfeller er 15 505 og 21 647. Når vi i det videre snakker om antall attføringspengetilfeller, gjelder det tilfeller avsluttet i året.

Av tabell 2.3.1 ser vi at utgiftene til attføringsstønaden har økt kraftigst i folketrygdens utbyggingsperiode fra 1967 til 1973.

Utgiftsøkningene skyldes hovedsakelig kraftige økninger i antall attføringspengetilfeller, men også økningene i grunnbeløpet som inngår i beregningen av attføringsstønaden.

Økningen i antall attføringspengetilfeller skyldes både at attføringstilbudene i denne perioden var under oppbygging og at stønaden utvides til å gjelde for flere; for eksempel i 1972 da attføringspenger ved yrkesskade ble innført. Den kraftige økningen fra 1971 til 1972 skyldes også at sykepengetiden fra og med 1971 ble begrenset til 1 år mot 2 år tidligere. Personer som ikke er i stand til å gjenoppta arbeidet ved utløpet av sykepengetiden har rett på attføringspenger. Når sykepengetiden forkortes, vil endel av de som mottok sykepenger tidligere, gå over på attføring.

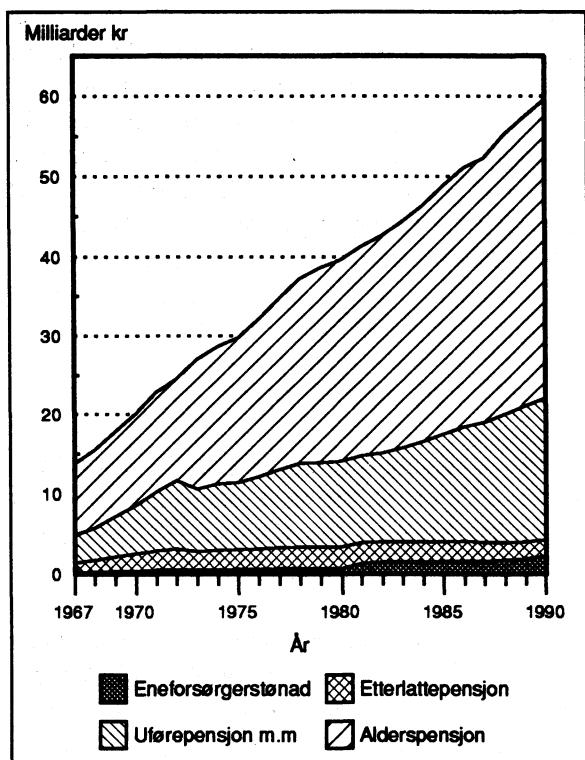
Den svake økningen i utgiftene til stønaden i 1974 og 1975 skyldes en svak reduksjon i antall stønadstilfeller. Når utgiften likevel øker, skyldes det hovedsakelig stigningen i grunnbeløpet.

Antall attføringspengetilfeller har gått litt opp og ned i resten av perioden. Den svake utgiftsøkningen fra 1983 til 1984 skyldes at antall stønadmottakere holdt seg tilnærmet uendret, samt bortfall av endel stønader til bilhold.

Alderspensjon

Ser vi kun på pensjonene, viser figurene 2.3.8 og 2.3.9 at alderspensjon i hele perioden 1967-1990 utgjør den største enkeltposten både når det gjelder utgifter og antall pensjonister. Figur 2.3.8 er basert på utgifter i 1990-kroneverdi.

Figur 2.3.8. Folketrygdens utgifter til pensjon/overgangsstønad. Milliarder 1990-kr

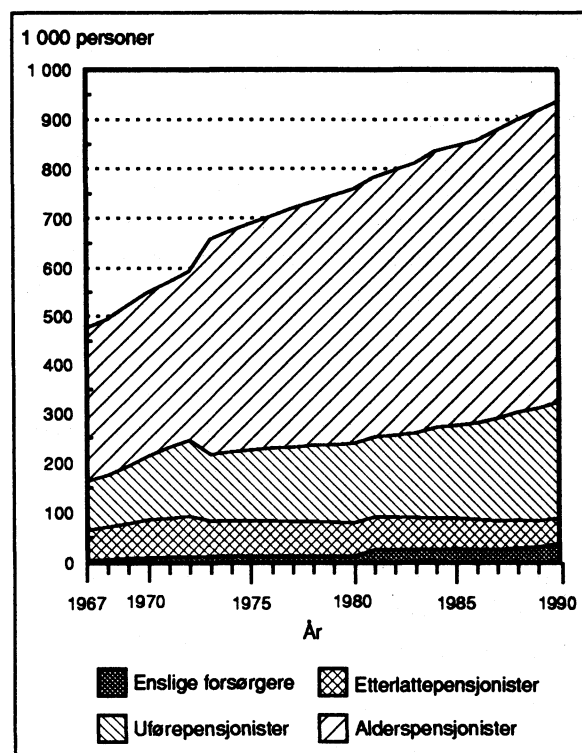
Den nominelle utgiftsutviklingen, tabell 2.3.1, viser en økning på 19 prosent fra 1969 til 1970. Hovedårsaken til økningen ligger i innføringen av særtillegget fra og med andre halvår i 1969, samt kompensasjonstillegget fra og med januar 1970. Fra 1970 til 1971 ble særtillegget som prosent av grunnbeløpet tilnærmet fordoblet, jf. tabell 2.2.2. Når det likevel ikke gir et like dramatisk utslag i utgiftene til alderspensjonen, skyldes det at særtillegget i kroner utgjør en liten del av den totale pensjonen.

Særtillegget ble innført av hensyn til personer som fikk pensjon kort tid etter at folketrygden ble innført. Disse hadde begrensede muligheter til å tjene opp tilleggspensjon, og særtillegget skulle kompensere for manglende tilleggspensjon. Som tidligere nevnt, økte særtilleggssatsen kraftig i folketrygdens utbyggingsperiode og også videre utover i 1970-årene og begynnelsen av 1980-årene.

Kompensasjonstillegget ble innført som kompensasjon til pensjonister for innføringen av merverdiavgiften.

I 1971 ble det innført mulighet for førtidspensjonering for arbeidstakere mellom 67 og 70 år, noe som sammen med stigningen i særtillegget, forklarer utgiftsstigningen på 15 prosent fra 1970 til 1971.

Figur 2.3.9. Antall personer med pensjon/overgangsstønad fra folketrygden. 1967-1990. 1 000 personer

I 1973 ble pensjonsalderen nedsatt fra 70 til 67 år, og antall alderspensjonister økte med 28 prosent fra 1972 til 1973. Dette er forklaringen på den kraftige økningen i utgiftene fra 1972 til 1973. Ordningen med førtidspensjon opphørte samtidig.

Samtidig med nedsettning av pensjonsalderen, ble det innført en ventetilleggsordning for personer mellom 67 og 70 år. Personer som ikke tok ut full pensjon fra fylte 67 år, fikk et tillegg i pensjonen. Dette utgjorde 0,75 prosent av den pensjonen som ikke ble hevet, multiplisert med antall måneder man ventet med å ta ut pensjonen. Selv om hovedeffekten på utgiftene til alderspensjonen som følge av nedsettelsen av pensjonsalderen kom i 1974, medførte trolig innføringen av ventetillegget en spredning av effekten framover i tid. Dette, sammen med kraftige økninger i særtilleggssatsen, forklarer den jevnt over sterke utgiftsstigningen i perioden 1974-1978.

I 1981 og 1982 ligger den årlige utgiftsstigningen også forholdsvis høyt. Dette skyldes i hovedsak økninger i grunnbeløpet som følge av høy prisstigning i disse årene.

Fra og med 1984 ble ventetilleggsordningen opphevet. Personer som har opparbeidet ventetillegg før 1984, får likevel dette utbetalt. Det er fremdeles mulig å vente med å heve full pensjon til man fyller 70 år, men man får ikke lenger noe tillegg til pensjonen ut over de ekstra pensjonspoeng man tjener opp i ventetiden.

Opphevelsen av ventetilleggsordningen samt en noe lavere grunnbeløpsøkning, forklarer den forholdsvis lave årlige utgiftsstigningen i perioden 1984-1990.

Av tabellene 2.3.1 og 2.3.5 ser vi at stigningstakten i antall alderspensjonister ligger godt under utgiftsstigningen sett over hele perioden 1967 til 1990. Det er andre faktorer enn økningen i antall alderspensjonister som har mye å si for utgiftsutviklingen i perioden. Fram til 1980-1981 hadde økningen av grunnbeløpet og ikke minst satsøkningene i særtillegget stor betydning for utgiftsutviklingen. I de senere årene kommer økningen i tilleggspensjonen med full tyngde, jf. figurene 2.1.1 og 2.1.2.

Uførepensjon

Denne utgiftsposten omfatter uførepensjon etter folketrygdloven kapittel 8 og yrkesskade etter folketrygdloven kapittel 11.

Stønad ved yrkesskade gis etter samme regler som uførepensjon, men med visse tillem্পninger blant annet når det gjelder uføregrad og alder.

Av figur 2.3.8 og 2.3.9 ser vi at uførepensjonen utgjør den nest største enkeltposten blant pensjonene, både når det gjelder utgifter og antall pensjonister.

Nominelt har utgiftene til uførepensjon hatt en jevn utvikling, men med et tydelig brudd i 1973 da pensjonsalderen ble senket, jf. tabell 2.3.1. Dette skyldes en kraftig reduksjon i antall uførepensjonister som følge av at personer mellom 67 og 70 år som hadde uførepensjon i 1973, gikk over på alderspensjon.

I perioden 1967-1972 varierte den årlige utgiftsstigningen mellom 20 og 35 prosent. Disse forholdsvis kraftige årlige økningene reflekterer den tidligere nevnte utbyggingsperioden for folketrygden. Antall uførepensjonister økte kraftig i denne perioden, særtillegget ble innført i 1969 og kompensasjonstillegget i 1970. Stø-

nadssatsene økte kraftig som vi også tidligere har sett, spesielt for særtillegget.

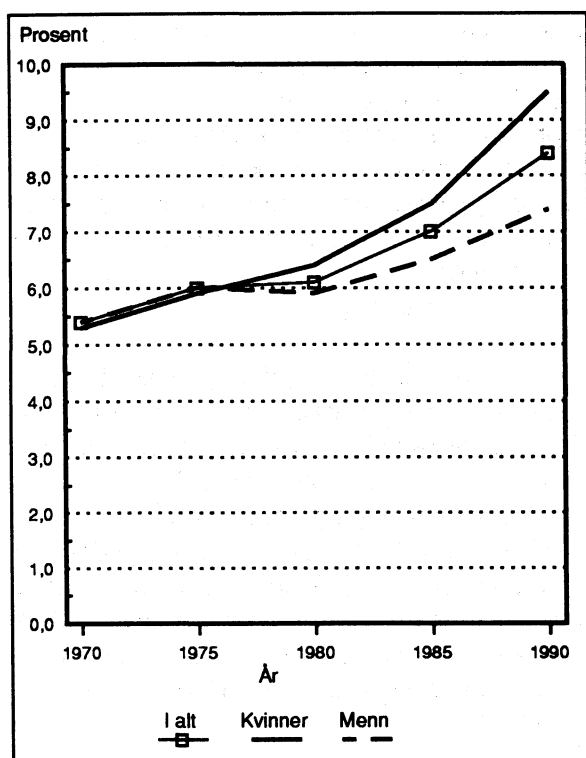
I perioden 1974-1990 varierte den årlige nominelle utgiftsveksten mellom 9 og 17 prosent med unntak av endringen fra 1978 til 1979 som var på 6 prosent. Årsaken til den kraftige utgiftsveksten i denne perioden er de kraftige økningene i særtilleggssatsen og i grunnbeløpet i perioden 1974-1986. For de tre til fire siste årene, skyldes utgiftsveksten hovedsakelig en sterk økning i antall uførepensjonister.

Den relativt sett lave utgiftsstigningen fra 1978 til 1979 skyldes hovedsakelig store restansmengder av uføresøknader. Ubehandlete uføresøknader kommer ikke med i statistikken. Forekomsten av store restansmengder fortsetter også utover i 1980-årene. I 1984 iverksatte Rikstrygdeverket imidlertid ekstra tiltak for å redusere behandlingstiden for uførepensjonssøknader. Dette forklarer den kraftige økningen på åtte prosent i antall uførepensjonister fra 1983 til 1984, jf. tabell 2.3.5.

I årene 1987-1989 har antall uførepensjonister økt forholdsvis mer fra år til år enn årlig økning i perioden 1974 til 1986, med unntak av åtteprosentøkningen fra 1983 til 1984. Den årlige nominelle utgiftsveksten i disse tre årene skiller seg imidlertid ikke tilsvarende ut fra utgiftsutviklingen i tidligere år. Dette kan skyldes at utgiftsveksten som følge av vekst i antall uførepensjonister motvirkes av en stadig lavere vekst i grunnbeløpet og i særtilleggssatsen i årene 1987 - 1990. Dette, sammen med en svakere økning i antall uførepensjonister fra 1989 til 1990, forklarer også den noe lavere utgiftsveksten fra 1989 til 1990.

I tabell 2.3.7 og figur 2.3.10 ser vi på antall uførepensjonister i prosent av befolkningen mellom 16 og 66 år fordelt på kvinner og menn. Vi ser at andelen uførepensjonister har økt fra 5,4 prosent av befolkningen i 1970 til 8,4 prosent i 1990. Antall uførepensjonerte kvinner har stort sett utgjort en større andel av befolkningen enn antall uførepensjonerte menn. Av figur 2.3.10 ser vi også at veksten i uførepensjonistenes andel av befolkningen mellom 16 og 66 år, har vært kraftigere i 1980-årene i forhold til perioden 1970-1980. Flere har arbeidet med å finne årsaksforhold og forklaringer på denne utviklingen. Noen av disse bidragene er ført opp i litteraturlisten, nr. (5)-(7).

Figur 2.3.10. Uførepensjonister som andel av befolkningen 16-66 år. Kvinner og menn. Prosent. 1970-1990

Etterlattepensjon

Denne posten omfatter overgangsstønader og etterlattepensjon til ektefelle, enslig familiepleier og barn som har mistet en eller begge foreldre.

Av figur 2.3.8 og 2.3.9 ser vi at etterlattepensjonen utgjør en stadig mindre del av folketrygdens samlede utgifter til pensjon. Det samme gjelder antall etterlattepensjonister som andel av totalt antall pensjonister.

Ser vi nærmere på utviklingen i antall etterlattepensjonister i alt, finner vi en stigning i antallet fram til 1973. Der får vi et brudd som følge av nedsatt pensjonsalder for alderspensjon. På samme måte som uførepensjon, faller etterlattepensjonen bort ved overgang til alderspensjon. Hele resten av perioden reduseres antall etterlattepensjonister, med unntak av en liten stigning fra 1973 til 1974.

Utviklingen i antall etterlattepensjonister gjenspeiler seg i utgiftsutviklingen. Stigningstakten var kraftig i folketrygdens utbyggingsperiode fram til 1972. Deretter er den årlige prosentvise økningen i utgiftene blitt stadig mindre, spesielt fra og med 1983 etter en forbigående kraftigere stigningstakt i 1980, 1981 og 1982. Kraftigere utgiftvekst i disse årene skyldes hovedsakelig

grunnbeløpsøkninger som skulle kompensere for en forholdsvis høy prisstigning i perioden. Målt i 1990-kroner, er utgiftene til etterlattepensjon stort sett blitt redusert i perioden 1979 til 1990, jf. tabell 2.3.2.

Etterlatte ektefeller utgjør den største gruppen etterlattepensjonister og pensjon til etterlatte ektefeller er også den største utgiftsposten under etterlattepensjon. Utviklingen i antall etterlatte ektefeller har dermed størst betydning for antalls- og utgiftsutviklingen i etterlattepensjonen totalt.

Antallet etterlatte ektefeller har i perioden 1975-1979 vært tilnærmet uendret, men reduseres deretter år for år. I og med at etterlattepensjonen er inntektsavhengig, kan økt yrkesdeltakelse blant kvinner trolig forklare noe av nedgangen i antall etterlattepensjonister og den svake utgiftsøkningen. Tall fra NOS Arbeidsmarkedstatistikk viser at i 1972 var 44 prosent av alle kvinner mellom 16 og 74 år sysselsatte. Tilsvarende tall for 1990 er 59 prosent.

Utviklingen i antall samboere og antall ekteskap i perioden kan også ha betydning for nedgangen i antall ektefeller med etterlattepensjon. Dette fordi man i trygdesammenheng ikke likestiller samboerskap og ekteskap. Etterlattepensjon til ektefeller er i navn og gavn en pensjon for førgifte personer. Antall gifte i prosent av befolkningen var i 1970 47 prosent, i 1980 46 prosent og i 1990 42 prosent. Det er lite statistikk over antall samboere, men i "Famile- og yrkesundersøkelsen 1988" (NOS B 959) finnes noen tall for antall samboende kvinner. I 1977 var 71 prosent av alle kvinner mellom 19 og 42 år gifte, mens 5 prosent var samboende. Tilsvarende tall for 1987 viser 49 prosent gifte og 18 prosent samboende. Andelen samboende kvinner har således økt, mens andelen gifte er redusert fra 1977 til 1987. De fleste etterlatte ektefeller er eldre enn 45 år, men endringen i samlivsformer over årene kan trolig også være en forklaring på nedgangen i antall etterlatte ektefellepensjonister.

En annen årsak kan være at antall døde pr. 100 000 innbyggere i alderen 20 til 65 år stort sett reduseres i perioden 1966-1989 (se Statistisk årbok 1991, tabell 53).

Ensligforsørgerstønad

Denne gruppen omfatter ugifte, skilte og separerte personer som er alene om omsorgen for barn.

Av figur 2.3.8 og 2.3.9 ser vi at ensligforsørgerstønaden og antallet enslige forsørgere utgjør en liten, men stort sett stigende andel av henholdsvis de samlede utgifter til pensjoner/overgangsstønad og av det totale antall pensjonister.

Ensligforsørgerstønaden har, som de øvrige stønader og pensjoner, hatt en kraftig utgifts- og antallsvekst i perioden 1967 til 1972. Deretter er endringen i antall stønadmottakere tilnærmet uendret fram til 1981. Vekst i antall stønadmottakere kan dermed ikke forklare den forholdsvis høye årlige nominelle utgiftsveksten i perioden 1973 til 1981. Økningen i særtillegget har imidlertid i vesentlig grad bidratt til utgiftsøkningen for gruppen.

Den kraftige utgiftsøkningen på 127 prosent fra 1980 til 1981 skyldes en tilnærmet like stor økning i antall stønadmottakere. Årsaken til denne kraftige økningen er at skilte og separerte fra og med 1981 også fikk rett til ensligforsørgerstønad. Forsørgerstønad til skilte og separerte eksisterte imidlertid også i perioden 1972 -1980, men da finansiert delvis over kommunebudsjett og delvis over folketrygdbudsjettet (postert under Overføringer).

Utgiftsveksten var deretter forholdsvis moderat fram til 1987. Antall stønadmottakere var tilnærmet uendret og gikk også noe ned i perioden 1982 til 1987. I de tre siste årene har imidlertid antall stønadmottakere økt igjen, og utgiftsveksten har tiltatt.

Overføringer

Denne posten omfatter utgifter som dekkes over folketrygdens budsjett, men som ikke har noen hjemmel i folketrygdloven. Hovedytelsene i denne posten gjelder yrkesskade etter gammel lov (utbetalinger til personer skadet før 1. januar 1971), sivil krigspensjonering, forskuttering av oppfostringsbidrag og forlenget ferie for arbeidstakere over 60 år.

Utgiftsøkningene i perioden 1967-1970, jf. tabell 2.3.1, skyldes kraftige økninger i krigspensjonen. Økningen på 43 prosent fra 1975 til 1976 skyldes innføring av en ekstra ferieuke for arbeidstakere over 60 år, samt at forskuttering av oppfostringsbidrag heretter dekkes av folketrygden. Fram til 1986 utgjorde krigspensjonen til sivile den største delen av overføringene. Deretter har oppfostringsbidraget utgjort den største enkeltposten.

Administrasjonsutgifter

Administrasjonsutgiftene utgjør en marginal del av folketrygdutgiftene, 1,4 prosent i 1990, og har hatt en økning på 606 millioner kroner fra 1967 til 1990 målt i faste 1990-kroner. Nedgangen i utgiftene på 27 prosent fra 1975 til 1976 skyldes at administrasjonsutgifter vedrørende arbeid knyttet til arbeidsformidling, arbeidstilsyn, skattemyndigheter m.v., ble overført til statsbudsjettet som ledd i en forenkling av de finansielle avgrensninger mellom trygde- og statsbudsjettet.

Andre utgifter

Målt i faste 1990-kroner, er denne utgiftsposten redusert med 89 millioner kroner fra 1967 til 1990. Utgifter til gravferdshjelp utgjør størstedelen av denne posten.

Utbetalt av andre etater

Denne posten omfatter utgifter til stønader som er hjemlet i folketrygdloven, men som fra og med 1984 er overført til statsbudsjettet og ytes som rammetilskudd til kommunene. Rammetilskudd til helse- og sosialtjenesten i kommuner og fylkeskommuner er så sent som i 1990 enda ikke overført til statsbudsjettet, og i denne publikasjonen er disse tilskuddene ført under posten Sykestønad.

Tabell 2.3.1. Folketrygdens utgifter etter trygdeytelse og utgiftsposter forøvrig.

År	Totale folketrygd-utgifter		Sykestønad		Arbeidsløse-stønad		Attføring		Alders-pensjon		Uføre-pensjon m.m.	
	Mill. kr	Pst.	Mill. kr	Pst.	Mill. kr	Pst.	Mill. kr	Pst.	Mill. kr	Pst.	Mill. kr	Pst.
1967	4570		1572		66		40		1623		629	
1968	5280	15,5	1742	10,8	97	47,2	56	38,3	1817	11,9	755	20,0
1969	6184	17,1	1931	10,9	109	12,4	90	61,8	2069	13,9	971	28,6
1970	8275	33,8	2995	55,1	114	4,6	131	45,2	2462	19,0	1307	34,6
1971	10129	22,4	3789	26,5	138	21,1	185	41,2	2840	15,4	1684	28,8
1972	12025	18,7	4693	23,9	168	21,5	282	52,4	3142	10,6	2082	23,6
1973	14155	17,7	5532	17,9	161	-3,9	345	22,4	4316	37,4	2056	-1,3
1974	16141	14,0	6287	13,6	148	-8,0	350	1,4	4990	15,6	2395	16,5
1975	19300	19,6	7755	23,4	301	103,0	369	5,5	5874	17,7	2708	13,1
1976	22788	18,1	9295	19,9	473	57,1	449	21,6	6974	18,7	3162	16,7
1977	24378	7,0	8586	-7,6	432	-8,6	559	24,5	8287	18,8	3721	17,7
1978	28787	18,1	10380	20,9	624	44,4	658	17,6	9672	16,7	4331	16,4
1979	33843	17,6	13656	31,6	834	33,6	770	17,0	10675	10,4	4596	6,1
1980	38222	12,9	15116	10,7	1037	24,4	967	25,6	12261	14,9	5160	12,3
1981	44433	16,2	16872	11,6	1404	35,4	1271	31,4	14436	17,7	5918	14,7
1982	51195	15,2	19114	13,3	1997	42,2	1701	33,9	16679	15,5	6763	14,3
1983	57802	12,9	21096	10,4	2711	35,8	2074	21,9	18819	12,8	7691	13,7
1984	64477	11,5	23716	12,4	2962	9,3	2234	7,7	20835	10,7	8776	14,1
1985	70119	8,8	25468	7,4	2553	-13,8	2459	10,1	23136	11,0	10004	14,0
1986	75450	7,6	26485	4,0	2006	-21,4	2960	20,3	25886	11,9	11390	13,9
1987	85317	13,1	30915	16,7	2034	1,4	3534	19,4	28643	10,7	12992	14,1
1988	99288	16,4	36999	19,7	3211	57,9	4012	13,5	32423	13,2	14752	13,5
1989	111279	12,1	40118	8,4	6474	101,6	4753	18,5	35081	8,2	16371	11,0
1990	121054	8,8	43008	7,2	7811	20,7	5803	22,1	37577	7,1	17827	8,9

Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1967-1990

Etterlatte-pensjon		Stønad til enslige forsørgere		Overføringer		Adminis-trasjon		Andre utgifter		Utbetalt av andre etater		År
Mill. kr	Pst.	Mill. kr	Pst.	Mill. kr	Pst.	Mill. kr	Pst.	Mill. kr	Pst.	Mill. kr	Pst.	
218		31		140		195		56		-		1967
284	30,3	42	36,4	185	31,8	238	21,9	64	14,8	-		1968
351	23,4	56	33,0	266	43,5	271	13,9	70	10,0	-		1969
454	29,3	78	38,9	333	25,3	313	15,5	88	25,9	-		1970
548	20,7	102	30,8	329	-1,2	415	32,2	99	12,5	-		1971
620	13,1	123	20,6	317	-3,6	491	18,4	107	7,9	-		1972
589	-5,0	130	5,7	365	15,1	553	12,7	108	0,8	-		1973
675	14,7	146	12,4	390	6,8	640	15,7	120	11,2	-		1974
773	14,4	169	15,4	458	17,3	757	18,4	136	13,2	-		1975
880	13,8	198	17,3	654	42,9	551	-27,2	152	11,5	-		1976
990	12,5	226	14,4	815	24,6	596	8,1	166	9,7	-		1977
1085	9,6	258	13,9	895	9,8	735	23,3	149	-10,6	-		1978
1134	4,5	279	8,2	973	8,7	767	4,4	159	7,2	-		1979
1241	9,4	322	15,3	1075	10,5	869	13,3	174	9,3	-		1980
1387	11,8	733 ¹	127,9	1197	11,3	1028	18,4	187	7,6	-		1981
1535	10,7	869	18,6	1278	6,8	1084	5,4	175	-6,7	-		1982
1645	7,2	971	11,8	1356	6,1	1265	16,7	174	-0,3	-		1983
1718	4,4	1045	7,6	1447	6,7	1253	-0,9	177	1,5	314		1984
1792	4,3	1136	8,7	1613	11,5	1426	13,8	188	6,2	344	9,6	1985
1925	7,4	1248	9,9	1669	3,5	1431	0,4	189	0,5	261	-24,1	1986
1973	2,5	1358	8,8	1931	15,7	1426	-0,3	198	4,8	313	19,9	1987
1996	1,1	1541	13,4	2070	7,2	1505	5,5	192	-3,0	587	87,5	1988
2003	0,4	1798	16,7	2172	4,9	1603	6,5	203	5,7	703	19,8	1989
2021	0,9	2149	19,5	2285	5,2	1681	4,9	217	6,9	675	-4,0	1990

¹ Fra og med 1981 ble skilte og separerte enslige forsørgere inkorporert i folketrygden.

Tabell 2.3.2. Folketrygdens utgifter i 1990-kroneverdi, etter trygdeytelse og utgiftsposter forøvrig.

År	Totale folketrygd-utgifter		Sykestønad		Arbeidsløsestønad		Attføring		Alderspensjon		Uførepensjon m.m.	
	Mill.	Pst.	Mill.	Pst.	Mill.	Pst.	Mill.	Pst.	Mill.	Pst.	Mill.	Pst.
	1990-kr		1990-kr		1990-kr		1990-kr		1990-kr		1990-kr	
1967	25164		8653		363		222		8936		3464	
1968	28126	11,8	9278	7,2	517	42,4	297	33,8	9678	8,3	4021	16,1
1969	31915	13,5	9964	7,4	563	8,9	466	56,7	10678	10,3	5011	24,6
1970	38573	20,9	13959	40,1	531	-5,5	611	31,1	11476	7,5	6092	21,6
1971	44521	15,4	16654	19,3	607	14,2	813	33,2	12483	8,8	7402	21,5
1972	49295	10,7	19239	15,5	688	13,3	1156	42,2	12880	3,2	8535	15,3
1973	53913	9,4	21069	9,5	614	-10,7	1315	13,7	16438	27,6	7830	-8,3
1974	56201	4,2	21889	3,9	517	-15,9	1219	-7,3	17373	5,7	8338	6,5
1975	60216	7,1	24195	10,5	940	81,9	1153	-5,5	18326	5,5	8450	1,3
1976	65125	8,2	26565	9,8	1353	43,9	1284	11,4	19931	8,8	9036	6,9
1977	63903	-1,9	22505	-15,3	1134	-16,2	1466	14,2	21722	9,0	9753	7,9
1978	69763	9,2	25156	11,8	1513	33,5	1595	8,8	23439	7,9	10496	7,6
1979	78247	12,2	31573	25,5	1929	27,5	1781	11,7	24680	5,3	10626	1,2
1980	79685	1,8	31513	-0,2	2163	12,1	2016	13,2	25562	3,6	10758	1,2
1981	81531	2,3	30958	-1,8	2576	19,1	2332	15,6	26489	3,6	10859	0,9
1982	84364	3,5	31498	1,7	3291	27,7	2804	20,2	27485	3,8	11144	2,6
1983	87863	4,1	32067	1,8	4121	25,2	3153	12,5	28606	4,1	11691	4,9
1984	92247	5,0	33930	5,8	4238	2,8	3196	1,4	29809	4,2	12556	7,4
1985	94915	2,9	34474	1,6	3456	-18,5	3329	4,2	31317	5,1	13542	7,9
1986	95270	0,4	33443	-3,0	2533	-26,7	3737	12,3	32686	4,4	14382	6,2
1987	99073	4,0	35899	7,3	2362	-6,8	4104	9,8	33261	1,8	15087	4,9
1988	108076	9,1	40274	12,2	3495	48,0	4367	6,4	35293	6,1	16058	6,4
1989	115839	7,2	41762	3,7	6739	92,8	4948	13,3	36518	3,5	17042	6,1
1990	121054	4,5	43008	3,0	7811	15,9	5803	17,3	37577	2,9	17827	4,6

Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1967-1990

Etterlatte- pensjon		Stønad til enslige forsørgere		Over- føringer		Adminis- trasjon		Andre utgifter		Utbetalt av andre etater		År
Mill. 1990- kr	Pst.	Mill. 1990- kr	Pst.	Mill. 1990- kr	Pst.	Mill. 1990- kr	Pst.	Mill. 1990- kr	Pst.	Mill. 1990- kr	Pst.	
1202		170		773		1075		306		-		1967
1515	26,1	225	32,0	986	27,5	1269	18,0	340	11,1	-		1968
1811	19,6	290	28,8	1371	39,0	1400	10,4	362	6,5	-		1969
2116	16,8	364	25,4	1552	13,2	1461	4,3	412	13,7	-		1970
2409	13,8	448	23,3	1446	-6,8	1822	24,7	437	6,1	-		1971
2542	5,5	504	12,5	1299	-10,1	2012	10,5	440	0,7	-		1972
2243	-11,7	495	-1,8	1390	7,0	2107	4,7	412	-6,4	-		1973
2352	4,9	509	2,8	1358	-2,3	2227	5,7	418	1,6	-		1974
2412	2,6	526	3,4	1427	5,1	2363	6,1	424	1,4	-		1975
2515	4,3	565	7,5	1869	30,9	1575	-33,4	433	2,1	-		1976
2595	3,2	593	4,9	2136	14,3	1562	-0,8	436	0,6	-		1977
2629	1,3	625	5,3	2169	1,5	1781	14,0	360	-17,3	-		1978
2622	-0,3	645	3,2	2250	3,7	1773	-0,4	369	2,3	-		1979
2587	-1,3	670	3,9	2241	-0,4	1811	2,1	363	-1,5	-		1980
2545	-1,6	1345 ¹	100,6	2196	-2,0	1887	4,2	344	-5,3	-		1981
2530	-0,6	1432	6,5	2106	-4,1	1786	-5,3	288	-16,2	-		1982
2501	-1,1	1476	3,1	2061	-2,1	1922	7,6	265	-8,0	-		1983
2458	-1,7	1495	1,3	2070	0,4	1793	-6,7	253	-4,5	449		1984
2426	-1,3	1538	2,9	2183	5,5	1930	7,7	254	0,5	466	3,7	1985
2430	0,2	1576	2,5	2107	-3,5	1807	-6,4	239	-6,2	330	-29,2	1986
2292	-5,7	1577	0,1	2242	6,4	1656	-8,4	230	-3,7	363	10,3	1987
2172	-5,2	1677	6,3	2253	0,5	1638	-1,1	209	-9,1	639	75,8	1988
2085	-4,0	1872	11,6	2261	0,3	1669	1,9	211	1,1	732	14,5	1989
2021	-3,1	2149	14,8	2285	1,1	1681	0,7	217	2,8	675	-7,8	1990

¹ Fra og med 1981 ble skilte og separerte enslige forsørgere inkorporert i folketrygden.

Tabell 2.3.3. Folketrygdens utgifter i 1990-kroneverdi. Trygdeytelser og utgiftsposter forøvrig. Indekser med 1967=100. 1967-1990

År	Totale folke-trygd-utgifter	Syke-stønad	Arbeids-løse-stønad	Att-føring	Alders-pensjon	Uføre-pensjon m.m.	Etter-latte-pensjon	Stønad til enslige forsør-gere	Over-føring	Admi-nistra-sjons-utgifter	Andre utgifter	Ut-betalt av andre etater
1967 ..	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1968 ..	112	107	142	134	108	116	126	132	128	118	111	100
1969 ..	127	115	155	210	119	145	151	170	177	130	118	100
1970 ..	153	161	146	275	128	176	176	213	201	136	135	100
1971 ..	177	192	167	366	140	214	200	263	187	169	143	100
1972 ..	196	222	190	521	144	246	211	296	168	187	144	100
1973 ..	214	243	169	592	184	226	187	290	180	196	135	100
1974 ..	223	253	142	549	194	241	196	299	176	207	137	100
1975 ..	239	280	259	519	205	244	201	309	185	220	139	100
1976 ..	259	307	373	578	223	261	209	332	242	146	142	100
1977 ..	254	260	312	661	243	282	216	348	276	145	143	100
1978 ..	277	291	417	718	262	303	219	367	281	166	118	100
1979 ..	311	365	532	802	276	307	218	378	291	165	121	100
1980 ..	317	364	596	908	286	311	215	393	290	168	119	100
1981 ..	324	358	710	1050	296	314	212	789 ¹	284	175	112	100
1982 ..	335	364	907	1263	308	322	211	840	272	166	94	100
1983 ..	349	371	1136	1420	320	338	208	866	267	179	87	100
1984 ..	367	392	1168	1440	334	362	205	877	268	167	83	100
1985 ..	377	398	953	1500	350	391	202	902	282	179	83	104
1986 ..	379	386	698	1683	366	415	202	924	273	168	78	73
1987 ..	394	415	651	1849	372	436	191	925	290	154	75	81
1988 ..	429	465	963	1967	395	464	181	984	292	152	68	142
1989 ..	460	483	1858	2229	409	492	174	1098	293	155	69	163
1990 ..	481	497	2153	2614	421	515	168	1261	296	156	71	150

¹ Fra og med 1981 ble skilte og separate enslige forsørgere inkorporert i folketrygden.

Tabell 2.3.4. Folketrygdens totale utgifter målt i antall G og utgifter til trygdeytelser der G inngår i beregningen, målt i antall G¹. 1967-1990. 1000 G

År	Totale folketrygd-utgifter	Alders-pensjon	Uføre-pensjon m.m.	Etterlatte-pensjon	Stønad til enslige forsørgere	Attførings-stønad
1967	846	301	117	40	6	7
1968	895	308	128	48	7	9
1969	966	323	152	55	9	14
1970	1217	362	192	67	11	19
1971	1369	384	228	74	14	25
1972	1522	398	264	78	16	36
1973	1665	508	242	69	15	41
1974	1693	523	251	71	15	37
1975	1787	544	251	72	16	34
1976	1899	581	263	73	16	37
1977	1822	619	278	74	17	42
1978	1978	665	298	75	18	45
1979	2227	702	302	75	18	51
1980	2298	737	310	75	19	58
1981	2381	774	317	74	39	68
1982	2477	807	327	74	42	82
1983	2588	843	344	74	43	93
1984	2724	880	371	73	44	94
1985	2768	913	395	71	45	97
1986	2750	944	415	70	45	108
1987	2915	979	444	67	46	121
1988	3218	1051	478	65	50	130
1989	3448	1087	507	62	56	147
1990	3605	1119	531	60	64	173

¹ Løpende verdi av G.

Tabell 2.3.5. Antall personer med pensjon og/eller overgangsstønning, etter trygdeytelse. Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1967-1990.

År	Etterlattepensjonister															
	I alt		Alderspensjon		Uførepensjon		Totalt		Ektefeller		Familiepleiere		Barn		Enslige forsørgere	
	Per-soner	Pst.	Per-soner	Pst.	Per-soner	Pst.	Per-soner	Pst.	Per-soner	Pst.	Per-soner	Pst.	Per-soner	Pst.	Per-soner	Pst.
1967	476450		312778		98645		60198		31230		2786		26182		4829	
1968	493519	3,6	319784	2,2	102975	4,4	64165	6,6	35314	13,1	2850	2,3	26001	-0,7	6595	36,6
1969	522357	5,8	329271	3,0	115354	12,0	69224	7,9	40258	14,0	2914	2,2	26052	0,2	8508	29,0
1970	548940	5,1	334660	1,6	129539	12,3	74692	7,9	45308	12,5	3096	6,2	26288	0,9	10049	18,1
1971	570687	4,0	339976	1,6	142648	10,1	76733	2,7	47109	4,0	3351	8,2	26273	-0,1	11330	12,7
1972	592459	3,8	346362	1,9	154129	8,0	79997	4,3	50250	6,7	3324	-0,8	26423	0,6	11971	5,7
1973	657388	11,0	441630	27,5	133200	-13,6	69940	-12,6	41582	-17,2	2392	-28,0	25966	-1,7	12618	5,4
1974	674854	2,7	453265	2,6	138326	3,8	70937	1,4	42818	3,0	2312	-3,3	25807	-0,6	12326	-2,3
1975	689655	2,2	464164	2,4	142542	3,0	70553	-0,5	43027	0,5	2217	-4,1	25309	-1,9	12396	0,6
1976	703949	2,1	475075	2,4	146441	2,7	69951	-0,9	43176	0,3	2184	-1,5	24591	-2,8	12482	0,7
1977	720071	2,3	488316	2,8	149935	2,4	69469	-0,7	43295	0,3	2069	-5,3	24105	-2,0	12351	-1,0
1978	732407	1,7	497750	1,9	153692	2,5	68893	0,8	43292	0,0	1979	-4,3	23622	-2,0	12072	-2,3
1979	745771	1,8	509293	2,3	155899	1,4	67958	-1,4	43194	-0,2	1880	-5,0	22884	-3,1	12621	4,5
1980	758470	1,7	519616	2,0	159725	2,5	66972	-1,5	42856	-0,8	1784	-5,1	22332	-2,4	12157	-3,7
1981	782059	3,1	530769	2,1	160868	0,7	65673	-1,9	42393	-1,1	1654	-7,3	21626	-3,2	24749 ¹	103,6
1982	796632	1,9	541810	2,1	165017	2,6	64234	-2,2	41830	-1,3	1570	-5,1	20834	-3,7	25571	3,3
1983	811136	1,8	551870	1,9	170381	3,3	62747	-2,3	41143	-1,6	1425	-9,2	20179	-3,1	26138	2,2
1984	835509	3,0	563532	2,1	184176	8,1	61734	-1,6	41098	-0,1	1323	-7,2	19313	-4,3	26067	-0,3
1985	845578	1,2	570125	1,2	188021	2,1	60958	-1,3	41175	0,2	1234	-6,7	18549	-4,0	26474	1,6
1986	856579	1,3	576716	1,2	194161	3,3	59840	-1,8	40802	-0,9	1149	-6,9	17889	-3,6	25862	-2,3
1987	878131	2,5	587691	1,9	207370	6,8	57644	-3,7	39719	-2,7	1062	-7,6	16863	-5,7	25426	-1,7
1988	897883	2,2	595396	1,3	218697	5,5	55501	-3,7	38341	-3,5	940	-11,5	16220	-3,8	28289	11,3
1989	917224	2,2	605949	1,8	228055	4,3	52155	-6,0	35828	-6,6	829	-11,8	15498	-4,5	31065	9,8
1990	935346	2,0	612718	1,1	234361	2,8	51139	-1,9	35718	-0,3	700	-15,6	14721	-5,0	37128	19,5

¹ Fra og med 1981 ble skilte og separerte enslige forsørgere inkorporert i folketrygden.

Tabell 2.3.6. Utgifter til arbeidsløsestønning fordelt på folketrygdens og Kommunaldepartementets budsjett. 1982-1990. Mill. kr.

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Folketrygdbudsjettet	1997	2711	2962	2553	2006	2034	3211	6474	7811
Dagpenger . . .	1354	2516	2727	2302	1796	1835	3001	6139	7209
Annen stønning .	643	195	235	251	210	199	210	335	602
Kommunaldep. budsjett	-	542	659	588	575	587	597	978	1344
Annen stønning .	-	542	659	588	575	587	597	978	1344
Total arbeidsløsestønning	1997	3253	3621	3141	2581	2621	3808	7452	9155

K i l d e: Trygdestatistisk årbok og Statistisk årbok (ulike årganger).

Tabell 2.3.7. Uførepensjonister som andel av befolkningen 16-66 år. Kvinner og menn. Prosent¹. 1970-1990.

År	I alt	Kvinner	Menn
1970	5,4	5,3	5,4
1975	6,0	5,9	6,0
1980	6,1	6,4	5,9
1985	7,0	7,5	6,5
1990	8,4	9,5	7,4

¹ Uføre i prosent av h.h.v. kvinner 16-66 år og menn 16-66 år.

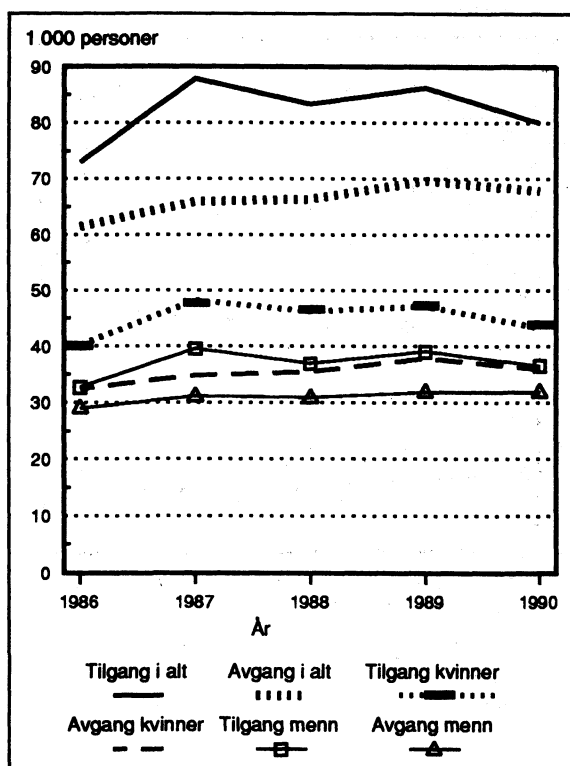
2.4 Nærmere om utviklingen i antall pensjonister i årene 1986 - 1990

Vi vil her se på utviklingen i tilgang og avgang av personer som mottar alders-, uføre- og etterlattepensjon. Tilgang ett år vil være nye pensjonister som ikke var pensjonister året før eller pensjonister som har gått over fra en pensjonsytelse til en annen. En person som for eksempel hadde uførepensjon i 1986, men som gikk over til alderspensjon ved fylte 67 år i 1987, regnes som tilgang til alderspensjon i 1987. Avgang ett år består av personer som var pensjonister året før, men som ikke mottar noen pensjonsytelse dette året, eller som har endret pensjonsytelse. Personen i eksempelet over regnes dermed som avgang fra uførepensjonen i 1987.

Av figur 2.4.1 ser vi at tilgang i alt for de tre pensjonsytelsene hele tiden ligger godt over avgang i alt. Tilgangen økte forholdsvis kraftig fra 1986 til 1987 og har deretter hatt en fallende trend selv om det var en svak økning fra 1988 til 1989. Avgangen derimot har stort sett steget i hele perioden med unntak av en svak reduksjon fra 1989 til 1990. Som vi også fant når vi så på bestandsutviklingen, jf. tabell 2.3.5, har det altså vært en nettotilvekst av pensjonister i perioden 1986 til 1990, men veksten er blitt stadig mindre i løpet av de tre siste årene, jf. tabell 2.4.3.

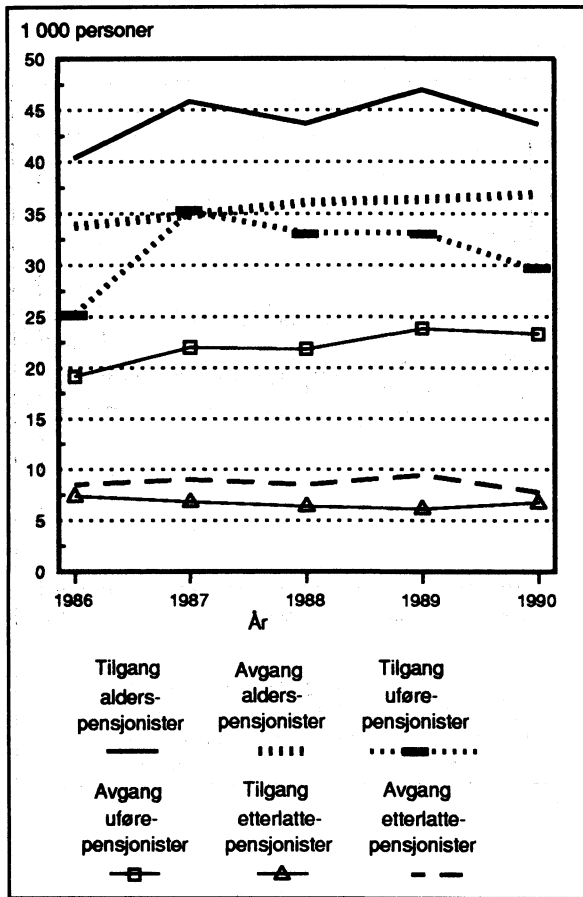
Utviklingen i tilgang og avgang av pensjonister i alt avspeiler seg i utviklingen til alders- og uførepensjonen, jf. figur 2.4.2. Tilgang er større enn avgang både for alders- og uførepensjonen.

Figur 2.4.1. Tilgang og avgang av pensjonister, i alt, og for kvinner og menn. 1986-1990. 1 000 personer

For etterlattepensjon er avgangen større enn tilgangen og vi får en nettoavgang av etterlattepensjonister i perioden. Vi har tidligere sett at alderspensjonen utgjør den største pensjonistgruppen, jf. tabell 2.3.5, og vi ser av figur 2.4.2 at det også er alderspensjonen som er størst når det gjelder tilgang og avgang. Deretter følger uførepensjonen, mens etterlattepensjonen har minst tilgang og avgang av disse tre. Tilgangen av alderspensjonister har gått opp og ned i perioden og har ikke den samme fallende tendens som for alle folketrygdpensjonister. Avgangen av alderspensjonister har vært jevnt økende i perioden. Nettotilveksten har dermed også gått opp og ned i perioden, jf. tabell 2.4.3. Tilgangen av uførepensjonister økte kraftig fra 1986 til 1987 og er deretter redusert. Avgangen har stort sett steget i perioden, slik at den årlige nettotilveksten er blitt mindre og mindre etter den kraftige tilveksten fra 1986 til 1987. Som vi så i kapittel 2.3, var den årlige nettotilveksten av uførepensjonister i perioden 1987 til 1989 likevel jevnt over høyere enn i perioden 1974 til 1986.

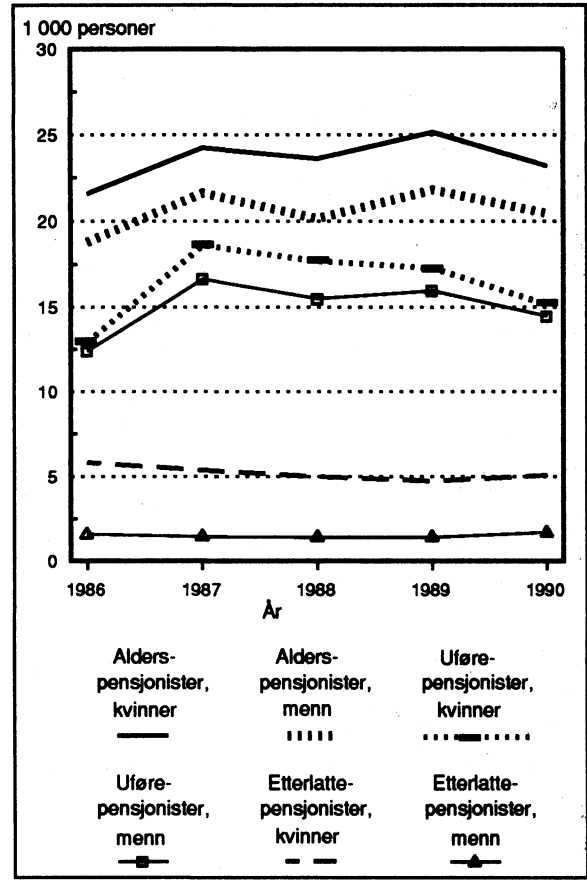
Figur 2.4.2. Tilgang og avgang av pensjonister i gruppe for trygdeytelser. 1986-1990. 1 000 personer

Av figur 2.4.1. ser vi videre at tilgangen av pensjonister er høyere for kvinner enn for menn. Det er på den annen side også større avgang av kvinnelige pensjonister enn av mannlige, slik at forskjellen i nettotilvekst ikke nødvendigvis blir så stor som forskjellen i tilgang skulle tilsi. Avstanden mellom tilgangs- og avgangskurven er imidlertid jevnt over større for kvinner enn for menn, slik at tilveksten av kvinnelige pensjonister er noe større enn for mannlige, jf. også tabell 2.4.3.

Ser vi på den enkelte pensjonsytelse, finner vi at kvinnene er i flertall både ved tilgang til og avgang fra alderspensjon, jf. figurene 2.4.3 og 2.4.4. Forskjellen mellom kvinner og menn ved tilgang til alderspensjon skyldes en tilsvarende forskjell i antall kvinner og menn over 67 år i befolkningen, jf. tabell 2.4.4. Forskjellen mellom kvinner og menn i avgang fra alderspensjonen er ikke så stor som forskjellen i tilgang, slik at netto-tilveksten av kvinner til alderspensjonen er større enn nettotilveksten av menn, jf. tabell 2.4.3.

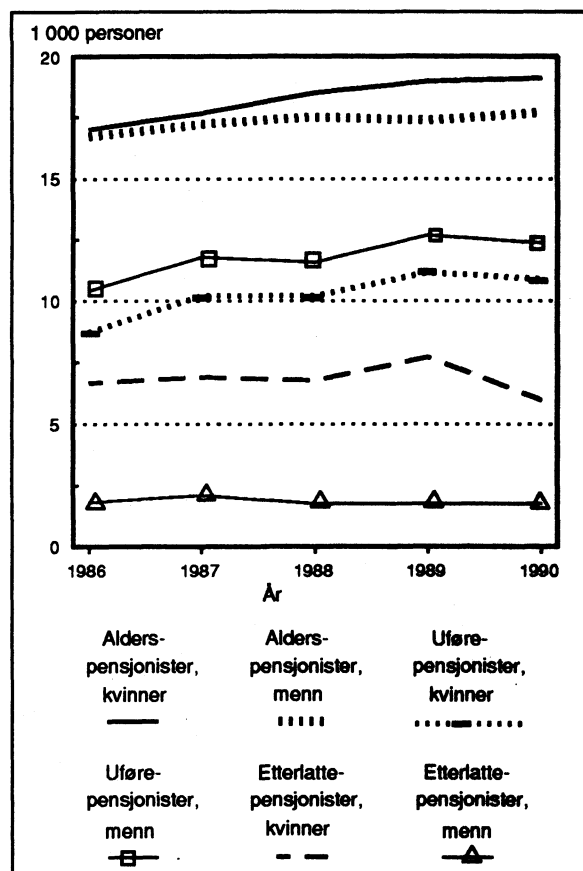
Figur 2.4.3. Tilgang av pensjonister i gruppe for kjønn og trygdeytelser. 1986-1990. 1 000 personer

Til uførepensjonen er nettotilveksten av kvinner jevnt over dobbel så stor som nettotilveksten av menn i perioden 1986 til 1990, jf. tabell 2.4.3. Av figurene 2.4.3 og 2.4.4 ser vi at mens tilgangen av kvinner til uførepensjonen er høyere enn tilgangen av menn, så er avgangen fra uførepensjonen mindre for kvinner enn for menn. Antall menn i alderen 16 til 66 år i befolkningen ligger litt høyere enn antall kvinner i samme alder i den perioden vi ser på her, jf. tabell 2.4.4. Befolkningsstrukturen kan dermed ikke forklare forskjellen mellom kvinner og menn i nettotilvekst til uførepensjonen i perioden.

Også for etterlattepensjonen er tilgang og avgang større for kvinner enn for menn. Etterlattepensjonen omfatter som tidligere beskrevet, etterlattepensjon til ektefeller, familiepleiere og barn.

Figur 2.4.4. Avgang av pensjonister i gruppe for kjønn og trygdeytelser. 1986-1990. 1 000 personer

Av tabellene 2.4.1 og 2.4.2 ser vi at for kvinner utgjør etterlatte ektefeller den største gruppen ved tilgang og avgang til/fra etterlattepensjonen, mens for menn (gutter) utgjør etterlatte barnepensjonister den største gruppen. At vi ikke finner så mange menn med etterlatte ektefellepensjon skyldes blant annet at denne pensjonen er inntektsavhengig og at de fleste etterlatte enkemenn har så høy inntekt at de ikke har krav på denne pensjonen. En annen forklaringsfaktor kan være forskjellen i dødelighet mellom menn og kvinner. Antall døde menn i alderen 25 til 65 år pr. 100 000 innbygger har stort sett vært dobbelt så mange som antall døde kvinner i samme alder pr. 100 000 innbygger, i perioden 1971 til 1989, jf. Statistisk årbok 1991, tabell 53.

Pensjonens inntektsavhengighet og økt yrkesdelaktelse blant kvinner er sentrale forklaringsfaktorer for reduksjonen i kvinners tilgang til etterlattepensjonen i perioden.

Tabell 2.4.1. Tilgang av pensjonister etter kjønn og pensjonsytelse. Personer. 1986-1990

	1986	1987	1988	1989	1990
Begge kjønn					
Pensjonister i alt	72973	87841	83230	86222	79899
Alderspensjonister	40341	45832	43721	46917	43611
Uførepensjonister	25283	35203	33140	33196	29584
Etterlattepensjonister, i alt	7349	6806	6369	6109	6704
Etterlatte ektefeller . . .	4823	4393	4063	3840	4665
Etterlatte familiepleiere	78	64	58	62	50
Etterlatte barn	2448	2349	2248	2207	1989
Kvinner					
Pensjonister i alt	40271	48197	46256	47136	43347
Alderspensjonister	21567	24246	23603	25139	23166
Uførepensjonister	12908	18583	17671	17271	15140
Etterlattepensjonister, i alt	5796	5368	4982	4726	5041
Etterlatte ektefeller . . .	4526	4150	3800	3616	4048
Etterlatte familiepleiere	54	41	41	34	29
Etterlatte barn	1216	1177	1141	1076	964
Menn					
Pensjonister i alt	32702	39644	36974	39086	36552
Alderspensjonister	18774	21586	20118	21778	20445
Uførepensjonister	12375	16620	15469	15925	14444
Etterlattepensjonister, i alt	1553	1438	1387	1383	1663
Etterlatte ektefeller . . .	297	243	263	224	617
Etterlatte familiepleiere	24	23	17	28	21
Etterlatte barn	1232	1172	1107	1131	1025

Tabell 2.4.2. Avgang av pensjonister etter kjønn og pensjonsytelse. Personer. 1986-1990

	1986	1987	1988	1989	1990
Begge kjønn					
Pensjonister i alt	61360	65853	66341	69657	67840
Alderspensjonister	33750	34857	36016	36364	36842
Uførepensjonister	19143	21994	21813	23838	23278
Etterlattepensjonister, i alt	8467	9002	8512	9455	7720
Etterlatte ektefeller . . .	5196	5476	5441	6353	4775
Etterlatte familiepleiere	163	151	180	173	179
Etterlatte barn	3108	3375	2891	2929	2766
Kvinner					
Pensjonister i alt	32386	34763	35479	37859	36006
Alderspensjonister	17021	17646	18497	18994	19131
Uførepensjonister	8718	10215	10210	11165	10902
Etterlattepensjonister, i alt	6647	6902	6772	7700	5973
Etterlatte ektefeller . . .	4956	5164	5211	6091	4545
Etterlatte familiepleiere	136	126	148	138	145
Etterlatte barn	1555	1612	1413	1471	1283
Menn					
Pensjonister i alt	28974	31090	30862	31798	31834
Alderspensjonister	16729	17211	17519	17370	17711
Uførepensjonister	10425	11779	11603	12673	12376
Etterlattepensjonister, i alt	1820	2100	1740	1755	1747
Etterlatte ektefeller . . .	240	312	230	262	230
Etterlatte familiepleiere	27	25	32	35	34
Etterlatte barn	1553	1763	1478	1458	1483

Tabell 2.4.3. Nettotilvekst av pensjonister etter kjønn og pensjonsytelse. Personer. 1986-1990

	1986	1987	1988	1989	1990
Begge kjønn					
Pensjonister i alt	11613	21988	16889	16565	12059
Alderspensjonister	6591	10975	7705	10553	6769
Uførepensjonister	6140	13209	11327	9358	6306
Etterlattepensjonister . . .	-1118	-2196	-2143	-3346	-1016
Kvinner					
Pensjonister i alt	7885	13434	10777	9277	7341
Alderspensjonister	4546	6600	5106	6145	4035
Uførepensjonister	4190	8368	7461	6106	4238
Etterlattepensjonister . . .	-851	-1534	-1790	-2974	-932
Menn					
Pensjonister i alt	3728	8554	6112	7288	4718
Alderspensjonister	2045	4375	2599	4408	2734
Uførepensjonister	1950	4841	3866	3252	2068
Etterlattepensjonister . . .	-267	-662	-353	-372	-84

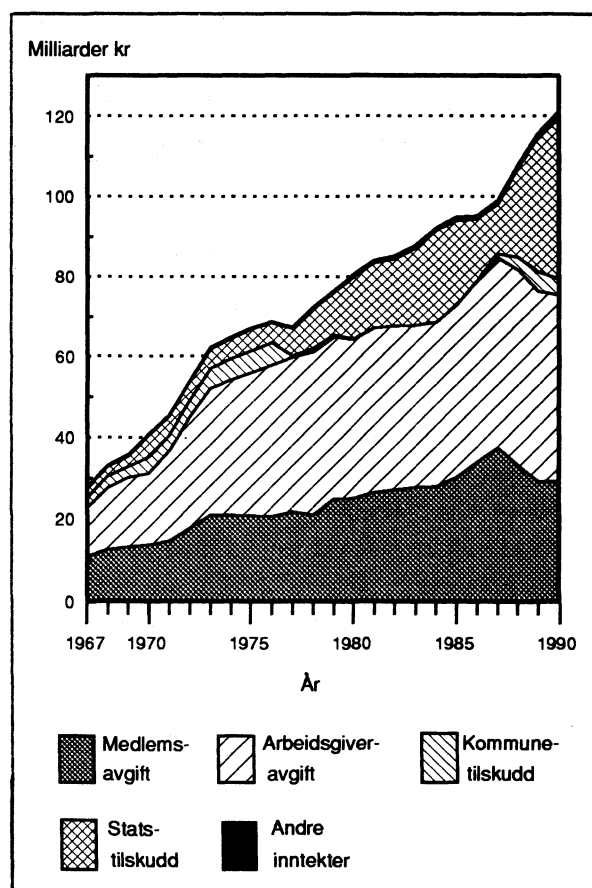
Tabell 2.4.4. Folkemengden etter kjønn og alder. Pr. 1. januar 1986-1990

	1986	1987	1988	1989	1990
Kvinner					
16-66 år	1332496	1342568	1349898	1357739	1361180
67 år og over	336255	339627	348348	353588	358282
Menn					
16-66 år	1366536	1377749	1390229	1401644	1404854
67 år og over	234418	235964	241335	244456	247291

3. Inntektsutviklingen

Folketrygden finansieres ved hjelp av medlemsavgift, arbeidsgiveravgift, kommune- og statstilskudd. Av disse utgjør arbeidsgiveravgiften det største enkeltbidraget til finansieringen av folketrygden, jf. figur 3.1. Arbeidsgiveravgiften utgjør 38 prosent av de totale folketrygdinntektene i 1990. I 1975 utgjorde den hele 52 prosent.

Figur 3.1. Folketrygdens inntekter etter inntektskilde. Milliarder 1990-kr

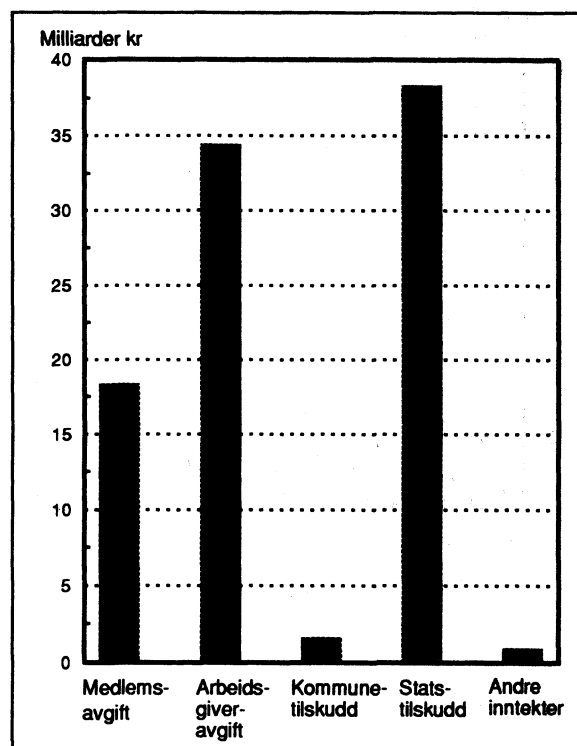

Det er videre statstilskuddet som har økt mest fra 1967 til 1990. Av figur 3.2 ser vi at statstilskuddet målt i 1990-kroner, økte med 38 milliarder kroner fra 1967 til 1990. Inntekten fra arbeidsgiveravgiften følger tett etter med en økning på 34 milliarder kroner i samme periode. Inntekten fra medlemsavgiften har økt med 18 milliarder kroner, mens de øvrige finansieringskildene har økt minimalt fra 1967 til 1990.

På samme måte som for utgiftsutviklingen og endringen i antall trygdemottakere, er det interessant å se på hvor mange ganger 1967-beløpene til de ulike inntektskildene er doblet fra 1967 til

1990. Av tabell 3.1 ser vi at inntektene fra statstilskuddet, målt i 1990-kroner, har økt med hele 18 ganger beløpet i 1967. Økningen i de øvrige inntektskildene er minimale i forhold. Inntektene fra arbeidsgiveravgiften er 4-doblet mens inntektene fra medlemsavgiften og fra andre inntektskilder har økt med henholdsvis litt under og noe over 3 ganger beløpet i 1967.

Figur 3.2. Endring fra 1967 til 1990 i folketrygdens inntekter etter inntektskilde. Milliarder 1990-kr

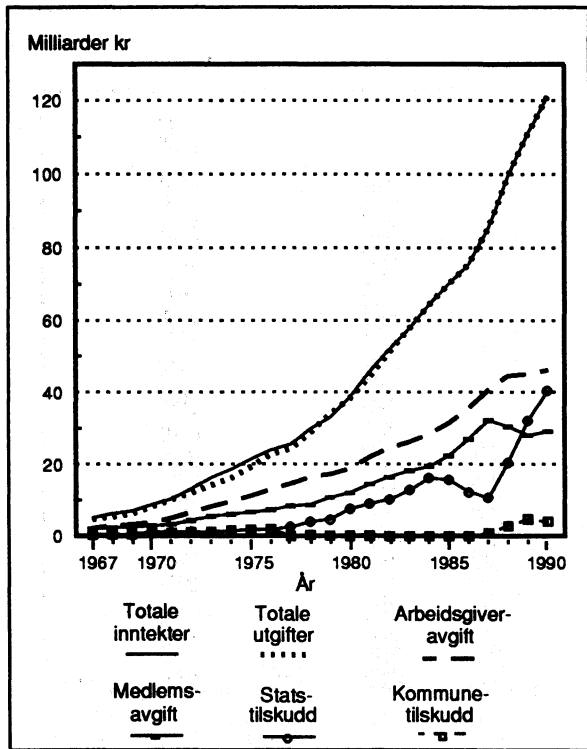
Hovedtyngden av økningen i inntektene fra statstilskuddet kom i årene 1977 til 1984 og i 1988 til 1990 hvor den årlige økningen i 1988 og 1989 var spesielt høy. Dette gjelder både når vi ser på den nominelle inntektsutviklingen og på realinntektsutviklingen, jf. tabellene 3.2 og 3.3 og figurene 3.3 og 3.4.

Av figurene 3.3 og 3.4 ser vi også at mens det i perioden 1967 til 1976 i første rekke var arbeidsgiveravgiften og tildels medlemsavgiften som sørget for at inntektene økte i takt med utgiftene, så økte statstilskuddet mest fra år til år i perioden 1977 til 1990 med unntak av årene 1985 til 1987.

Forklaringen på at arbeidsgiver- og medlemsavgiften i slutten av 1970-årene ikke lenger følger utgiftsutviklingen, er at avgiftene etterhvert ble benyttet som inntektspolitiske virkemidler i til-

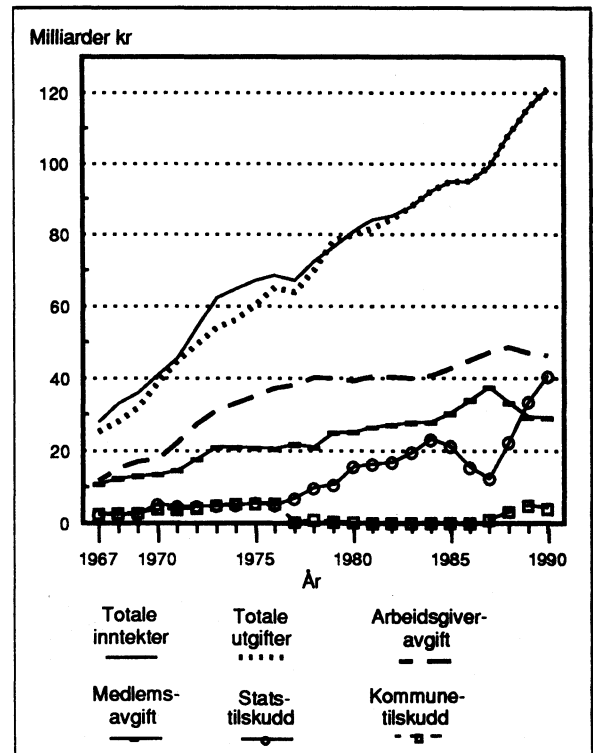
legg til å være finansieringskilder for folketrygden. De økninger i avgiftssatsene som ville vært nødvendige for å følge utgiftsutviklingen i folketrygden, var uakseptable når avgiftene også skulle tjene som virkemidler i distriktpolitikk og lønnsforhandlinger, samt medvirke til å bedre landets konkurransevne overfor utlandet.

Figur 3.3. Folketrygdens totale inntekter og utgifter samt inntekt etter inntektskilde. 1967-1990. Milliarder kr

Nedgangen i statstilskuddet i perioden 1985 til 1987 tilsvares av en økning i medlems- og arbeidsgiveravgiften. Satsen for arbeidsgiveravgiften var tilnærmet uendret i denne perioden og økningen i satsen for medlemsavgiften var heller ikke så høy at den forklarer beløpsøkningen i perioden. Derimot kan høyere sysselsetting og lønnsøkning i disse årene i forhold til årene før og etter, jf. tabellene 3.4 og 3.5, forklare økningen i beløpene for medlems- og arbeidsgiveravgiften. Dette da medlemsavgiften beregnes dels på grunnlag av pensjonsgivende inntekt og dels av pensjonsinntekter (f.eks. utbetalt alderspensjon). Arbeidsgiveravgiften beregnes på grunnlag av utbetalt lønn. Begrepet pensjonsgivende inntekt er definert i folketrygdloven § 6-4 og omfatter lønnsinntekt av arbeid, inntekt av selvstendig næringsvirksomhet, syke- og fødselspenger samt dagpenger under arbeidsløshet.

Figur 3.4. Folketrygdens totale inntekter og utgifter samt inntekt etter inntektskilde. 1967-1990. Milliarder 1990-kr

Redusert sysselsetting og svakere lønnsvekst forklarer på tilsvarende vis den forholdsvis kraftige nedgangen i beløpet for medlemsavgiften i 1988 og 1989 og utflatingen av veksten i arbeidsgiveravgiftsbeløpet i de samme årene. Målt i faste 1990-kroner, fortsetter nedgangen i innbetalt medlems- og arbeidsgiveravgift i 1990, mens de nominelle beløpene øker fra 1989 til 1990.

En annen årsak til nedgangen i innbetalt medlemsavgift fra 1988 til 1989 kan være at man fra og med 1989 innførte en ny satsdifferensiering av medlemsavgiften som forøvrig samtidig skiftet navn til trygdeavgift, se tabell 3.6. Trygdeavgiften er inndelt i en lav sats, en mellomlav sats og en høy sats. Lav sats betales hovedsakelig av pensjonsinntekt men også av lønns- og næringsinntekt for personer under 17 år og over 69 år. Denne satsen var i 1989 på 1,2 prosent. Mellomsatsen betales av lønnsinntekt for personer som er 17 år og over til og med 69 år. Satsen betales også av næringsinntekt som er høyere enn 12 ganger grunnbeløpet. Mellomsatsen var 7,9 prosent i 1989. Den høyeste satsen var på 12,8 prosent i 1989 og betales av næringsinntekt som er lavere eller lik 12 ganger grunnbeløpet.

Medlemsavgiften var tidligere delt i en helsedel og en pensjonsdel. **Helsedelen** ble betalt av all inntekt, både pensjongivende inntekt og inntekt av pensjoner. Helsedelssatsen gikk ned fra 4,7 prosent i 1987 til 2,5 prosent i 1988. **Pensjonsdelen** består av to satser; en som betales av pensjongivende lønnsinntekt og en for pensjongivende næringsinntekt. Satsene for pensjonsdelen holdt seg uendret fra 1987 til 1988 og var h.h.v. på 6,7 og 11,6 prosent.

Den nye ordningen for medlemsavgiften (=trygdeavgiften) innebar, alt annet uendret, en nedgang i innbetalt avgift fra 1988 til 1989. Dette fordi personer som tidligere betalte pensjonsdelen av medlemsavgiften, også betalte helsedelen. For lønnstakere ville det i 1988 si at de betalte 9,2 prosent av inntekten i medlemsavgift til folketrygden. I 1989 vil samme gruppe betale mellomssatsen på 7,9 prosent av inntekten. Pensjonister betalte også mindre i medlemsavgift etter innføringen av den nye differensieringen i og med at den laveste satsen i den nye ordningen er lavere enn helsedelssatsen i gammel ordning.

Årsaken til at statstilskuddet reduseres i årene 1985 til 1987 er at statstilskuddet fra og med 1983 blir fastsatt slik at det blir balanse i folketrygdens utgifter og inntekter. Det blir således fastsatt ut fra differansen mellom totale utgifter og summen av kommunetilskudd, arbeidsgiver- og medlemsavgift. De forholdsvis kraftige økningene i beløpene for medlems- og arbeidsgiveravgiften i denne perioden medfører dermed at statstilskuddet kan reduseres. Tidligere ble statstilskuddet fastsatt som en prosentsats av samlet pensjongivende inntekt i landet.

Fra og med 1. januar 1975 er arbeidsgiveravgiften geografisk differensiert. I starten var det tre ulike satser avhengig av hvor mye kommunen der arbeidstakeren var skattepliktig, fikk i statlig investeringstilskudd. Fra og med 1981 er arbeidsgiveravgiften inndelt i fire ulike satser. Inndelingskriterier og avgiftssatser vedtas årlig av Stortinget. Avgiftssatsene er stort sett endret hvert år fra 1975 fram til i dag. Pr. 1. januar 1990 er det 5 ulike prosentsatser for arbeidsgiveravgiften; 16,7, 13,2, 10,0, 7,7 og 2,2 prosent. Inndelingskriteriene er også endret i forhold til de som gjaldt i 1975, og er i dag forholdsvis detaljerte.

Som tidligere nevnt (kapittel 2.3), er data for syke-, arbeidsløse- og yrkesskadetrygd i denne rapporten inkludert i beløpene for folketrygden i

perioden 1967-1970 selv om disse tre trygdene først ble innlemmet i folketrygden i 1971. Den forholdsvis kraftige økningen i beløpene for kommune- og statstilskudd fra 1969 til 1970, jf. tabell 3.2, skyldes da også en kraftig økning i satsene for kommune- og statstilskuddet til syketrygden. Satsene for kommune- og statstilskuddet til de trygder som var innlemmet i folketrygden fra og med 1967, var uendret fra 1969 til 1970.

Den kraftige økningen i satsene for tilskuddene til syketrygden skyldtes økt omfang av syketrygdens dekning av institusjonsopphold; utgifter som tidligere ble dekket av den enkelte kommune.

Innlemmelsen av syketrygdens data i folketrygden for perioden 1967-1970 medfører at inntektsdata for kommune- og statstilskudd i disse årene ikke er sammenlignbare med perioden 1971-1990. Dette fordi tilskuddene til syketrygden for årene 1967-1970 ble beregnet i prosent av syketrygdens **medlemsavgift**, mens de fra og med innkorporeringen av syketrygden i folketrygden i 1971 ble regnet i prosent av **pensjongivende inntekt**. Vi velger likevel i denne framstillingen, å ta med inntektsdata for syketrygden i folketrygdens inntekter for perioden 1967-1970. Dette for å få et riktigere bilde av forholdet mellom utgifter og inntekter da syketrygdens utgifter i perioden 1967-1970 er tatt med i utgiftskapitlet, (se kapittel 2).

Dette bruddet i inntektsdataserien for kommune- og statstilskuddet forklarer hvorfor beløpet for kommunetilskuddet øker med bare tre prosent fra 1970 til 1971 og at beløpet for statstilskuddet reduseres med 7 prosent. Dette til tross for at satsene for kommune- og statstilskuddet til folketrygden økte fra 0,75 prosent av pensjongivende inntekt i 1970 til 2,25 prosent i 1971.

Fra og med 1977 falt kommunetilskuddet bort. Det ble likevel ytt et engangsbeløp fra kommunene i 1978 i forbindelse med utvidelsene i sykepengeordningen samme år. Øvrige utbetalinger fram til 1987 gjelder etterslep. Bortfallet har sammenheng med at folketrygdens utgifter til drift av helseinstitusjoner ble redusert og overført til fylkeskommunene.

Kommunetilskuddet ble imidlertid gjeninnført i 1987. Dette må sees i sammenheng med innføring av nytt inntektssystem i kommunene i 1986. Det nye systemet består blant annet i at statens overføringer til kommunene er samlet om et

fåfall rammetilskudd. Omfanget av øremerkede tilskudd ble dermed vesentlig redusert i forhold til tidligere. Staten mistet blant annet driftstilskuddet til kommunene som et inntektsutjevnerende virkemiddel.

Endel kommuner fikk større skatteinntekter enn forventet i 1985 og 1986, men inntektsøkningen var ujevnt fordelt mellom kommunene. Inntektsutjevning mellom kommuner har lang tradisjon i norsk politikk, og staten hadde behov for å inndra inntekt fra rike kommuner for å skape rom for overføring til kommuner med mindre skatteinntekter. Det ble derfor innført en differensiert avgiftssats til folketrygden der kommuner med skatteinntekt større enn 110 prosent av landsgjennomsnittet betalte høyeste avgift. Kommune-tilskuddet til folketrygden ble i 1987 således innført som et inntektspolitisk virkemiddel og ikke først og fremst ut fra et finansieringsbehov i folketrygden.

Økningen i kommunetilskuddet fra 1987 til 1988 skyldes innføringen av et fylkeskommunetilskudd til folketrygden.

Man innså imidlertid raskt at kommunetilskuddet til folketrygden var lite effektivt som inntektsutjevnerende virkemiddel. I St.prp.nr. 123, 1987-1988, peker man på problemet med at utvalget av kommuner som betaler den høyeste tilskuddssatsen, er knyttet til kommunenes skatteinntektsnivå, mens beregningsgrunnlaget for tilskuddet til folketrygden er pensjonsgivende inntekt. La oss ta et eksempel: en kommune har store skatteinntekter fra kraftverk og bedrifter, men forholdsvis lav samlet pensjonsgivende inntekt. Hvis skatteinntektene i denne kommunen er større enn 110 prosent av landsgjennomsnittet, vil kommunen måtte betale kommunetilskudd til folketrygden etter den høyeste satsen. En annen kommune har lavere skatteinntekter og betaler kommunetilskudd etter en lavere sats. Skatteinntektene i denne kommunen kommer imidlertid hovedsakelig fra beskatning av pensjonsgivende inntekt. Samlet pensjonsgivende inntekt er høyere i denne kommunen enn i den rike kommunen. Fordi kommunetilskuddet regnes i prosent av pensjonsgivende inntekt, vil man kunne risikere at kommunen som betaler etter laveste sats, betaler det samme eller også et større **tilskuddsbeløp** til folketrygden enn den rike kommunen selv om denne betaler etter den høyeste satsen.

På bakgrunn av dette ble det fra og med 1989 innført en felles tilskuddssats for alle kommuner.

Som inntektsutjevnerende virkemiddel gikk man istedet over til en differensiering av statens rammetilskudd til kommunene. Kommuner med skatteinntekter over 110 prosent av landsgjennomsnittet får reduksjoner i det generelle tilskuddet til kommunen.

Kommune- og fylkeskommunetilskuddet til folketrygden ble likevel opprettholdt som et virkemiddel for å inndra inntekt, om enn ikke som et inntektsutjevnerende virkemiddel.

Når det gjelder posten Andre inntekter, så utgjør renteinntektene fra fondsmidler størstedelen av denne posten. Folketrygdfondet ble opprettet samtidig med folketrygden. Hensikten med fondet var at inntektene fra fondet på lang sikt skulle utjevne avgiftsbelastningen i forhold til variasjoner i befolkningssammensetningen. Det skulle også bidra til å øke landets offentlige sparing og ved dette sikre folketrygdens økonomiske grunnlag. Med unntak av 1977, ble fondet årlig tilført midler fram til og med 1979. Hovedtyngden av overføringene fant sted i perioden 1967-1975. Etter 1979 er det ikke foretatt inn- eller utbetalinger til/fra fondet. Pr. 31. desember 1990 utgjorde folketrygdfondet 53,5 mrd. kroner.

Etter at statstilskuddet i 1983 gikk over fra å være et prosentberegnet tilskudd til et kontanttilskudd, betegnes statstilskuddet av og til som folketrygdens underskudd. Denne terminologien fører imidlertid lett til den oppfatning at statstilskuddet egentlig ikke er ment å være en finansieringskilde for folketrygden. Helt fra opprettelsen av folketrygden i 1966 og fram til idag, har imidlertid myndighetene ment at statstilskuddet bør være en av finansieringskildene. I St.meld. nr. 12 1988-1989 går det fram at regjeringen går inn for en finansiering som primært er basert på medlems- og arbeidsgiveravgift, men at ordningen med statstilskudd bør opprettholdes. Begrunnelsen for det er folketrygdens sentrale plass i samfunnsøkonomien som en inntektsutjevnerende og -omfordelende ordning.

Vi vil derfor kun bruke betegnelsen "over-/underskudd" om differansen mellom utgifter og inntekter **inklusive** statstilskuddet, noe som innebærer at 1979 er det eneste året med underskudd i folketrygdens regnskap, jf. tabellene 3.7 og 3.8 og figurene 3.3 og 3.4.

Istedet for folketrygdens underskudd, er det imidlertid viktigere å se på utviklingen i statstilskuddets andel av de totale inntekter. Denne

utviklingen er kommentert tidligere i kapitlet. Vi fant at statstilskuddet spilte en liten rolle fram til 1976 for deretter å utgjøre stadig større del med unntak av årene 1984-1988. I 1990 utgjorde statstilskuddet hele 33 prosent av de samlede folketrygdinntekter mot 13 prosent i 1970 og 19 prosent i 1980. I 1990 kom 62 prosent av inntektene fra arbeidsgiver- og medlemsavgiften

som dermed til sammen fremdeles utgjør den største enkeltposten. Spørsmålet er imidlertid om de utgjør en så stor del at det svarer til regjeringens finansieringsplan der altså folketrygden **primært** skal finansieres ved arbeidsgiver- og medlemsavgift, jf. den tidligere nevnte St.mld. nr. 12, 1988-1989.

Tabell 3.1. Utvikling i folketrygdens inntekter i 1990-kroneverdi. Inntekt, i alt, og for ulike inntekstposter. Indekser med 1967=100. 1967-1990

År	Totalt	Medlems- avgift	Arbeids- giveravgift	Kommune- tilskudd	Stats- tilskudd	Andre inntekter
1967	100	100	100	100	100	100
1968	119	115	129	107	105	118
1969	129	121	144	112	111	122
1970	147	124	150	154	234	114
1971	163	134	187	150	206	75
1972	195	163	231	165	208	71
1973	224	193	264	197	211	114
1974	233	193	281	209	221	127
1975	242	191	297	213	244	108
1976	247	191	316	215	221	74
1977	242	201	322	10	303	89
1978	260	193	340	36	432	152
1979	275	229	338	17	471	168
1980	290	231	332	7	687	157
1981	302	244	343	3	721	206
1982	306	250	342	1	744	233
1983	316	256	338	1	862	206
1984	332	256	344	0	1018	211
1985	342	279	361	0	937	259
1986	343	314	381	0	684	250
1987	356	345	400	38	547	295
1988	389	306	411	124	982	270
1989	417	269	399	194	1482	310
1990	436	268	391	160	1787	352

Tabell 3.2. Folketrygdens inntekter etter inntektskilde. Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1967-1990

År	Totalt		Medlems- avgift		Arbeidsgiver- avgift		Kommune- tilskudd		Stats- tilskudd		Andre inntekter	
	Mill.kr	Pst.	Mill.kr	Pst.	Mill.kr	Pst.	Mill.kr	Pst.	Mill.kr	Pst.	Mill.kr	Pst.
1967 ...	5049		1970		2144		463		412		60	
1968 ...	6214	23,1	2332	18,4	2850	32,9	514	11,0	445	8,0	73	21,7
1969 ...	6942	11,7	2538	8,8	3283	15,2	555	8,0	488	9,7	78	6,8
1970 ...	8748	26,0	2889	13,8	3799	15,7	842	51,7	1137	133,0	81	3,8
1971 ...	10318	17,9	3317	14,8	5015	32,0	869	3,2	1061	-6,7	56	-30,9
1972 ...	13188	27,8	4304	29,8	6649	32,6	1026	18,1	1152	8,6	57	1,8
1973 ...	16339	23,9	5490	27,6	8178	23,0	1316	28,3	1256	9,0	99	73,7
1974 ...	18624	14,0	6015	9,6	9517	16,4	1531	16,3	1441	14,7	120	21,2
1975 ...	21530	15,6	6654	10,6	11244	18,1	1742	13,8	1776	23,2	114	-5,0
1976 ...	24025	11,6	7229	8,6	13036	15,9	1921	10,3	1754	-1,2	85	-25,4
1977 ...	25621	6,6	8303	14,9	14489	11,1	97 ¹	-95,0	2620	49,4	112	31,8
1978 ...	29829	16,4	8654	4,2	16553	14,2	375 ²	286,6	4040	54,2	207	84,8
1979 ...	33060	10,8	10764	24,4	17253	4,2	182	-51,5	4621	14,4	240	15,9
1980 ...	38618	16,8	12026	11,7	18783	8,9	82	-54,9	7479	61,8	248	3,3
1981 ...	45811	18,6	14411	19,8	22080	17,6	39	-52,4	8910	19,1	371	49,6
1982 ...	51669	12,8	16459	14,2	24488	10,9	19	-51,3	10235	14,9	468	26,1
1983 ...	57802	11,9	18233	10,8	26242	7,2	13	-31,6	12867	25,7	447	-4,5
1984 ...	64477	11,5	19440	6,6	28398	8,2	8	-38,5	16145	25,5	486	8,7
1985 ...	70119	8,8	22340	14,9	31445	10,7	5	-37,5	15698	-2,8	631	29,8
1986 ...	75450	7,6	26932	20,6	35565	13,1	6	20,0	12292	-21,7	655	3,8
1987 ...	85317	13,1	32252	19,8	40696	14,4	844 ³	13966,7	10685	-13,1	840	28,2
1988 ...	99288	16,4	30497	-5,4	44608	9,6	2900	243,6	20465	91,5	818	-2,6
1989 ...	111279	12,1	28067	-8,0	45181	1,3	4750	63,8	32298	57,8	983	20,2
1990 ...	121054	8,8	29116	3,7	46182	2,2	4072	-14,3	40521	25,5	1163	18,3

¹ Kommunetilskuddet falt bort fra og med 1977. Utbetalinger fram til 1987 gjelder hovedsakelig etterslep. ² Et engangsbeløp ble ytt fra kommunene i 1978 i forbindelse med utvidelsen i sykepengeordningen samme år.

³ Kommunetilskuddet ble gjeninnført i 1987.

Tabell 3.3. Folketrygdens inntekter i 1990-kroneverdi, etter inntektskilde. Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1967-1990

År	Totalt		Medlemsavgift		Arbeidsgiveravgift		Kommune-tilskudd		Stats-tilskudd		Andre inntekter	
	Mill. 1990-kr	Pst.	Mill. 1990-kr	Pst.	Mill. 1990-kr	Pst.	Mill. 1990-kr	Pst.	Mill. 1990-kr	Pst.	Mill. 1990-kr	Pst.
1967 ...	27794		10844		11802		2549		2268		330	
1968 ...	33103	19,1	12423	14,6	15182	28,6	2738	7,4	2371	4,5	389	17,7
1969 ...	35826	8,2	13098	5,4	16943	11,6	2864	4,6	2518	6,2	403	3,5
1970 ...	40777	13,8	13466	2,8	17708	4,5	3925	37,0	5300	110,4	378	-6,2
1971 ...	45352	11,2	14580	8,3	22043	24,5	3820	-2,7	4664	-12,0	246	-34,8
1972 ...	54061	19,2	17643	21,0	27256	23,6	4206	10,1	4722	1,3	234	-5,1
1973 ...	62234	15,1	20911	18,5	31149	14,3	5013	19,2	4784	1,3	377	61,4
1974 ...	64847	4,2	20944	0,2	33138	6,4	5331	6,4	5017	4,9	418	10,8
1975 ...	67176	3,6	20761	-0,9	35082	5,9	5435	2,0	5541	10,4	356	-14,9
1976 ...	68660	2,2	20659	-0,5	37255	6,2	5490	1,0	5013	-9,5	243	-31,7
1977 ...	67161	-2,2	21765	5,4	37980	1,9	254 ¹	-95,4	6868	37,0	294	20,9
1978 ...	72290	7,6	20973	-3,6	40116	5,6	909 ²	257,4	9791	42,6	502	70,9
1979 ...	76435	5,7	24886	18,7	39889	-0,6	421	-53,7	10684	9,1	555	10,6
1980 ...	80509	5,3	25071	0,7	39158	-1,8	171	-59,4	15592	45,9	517	-6,8
1981 ...	84060	4,4	26443	5,5	40515	3,5	72	-58,1	16349	4,9	681	31,7
1982 ...	85145	1,3	27123	2,6	40354	-0,4	31	-56,2	16866	3,2	771	13,3
1983 ...	87863	3,2	27715	2,2	39889	-1,2	20	-36,9	19559	16,0	679	-11,9
1984 ...	92247	5,0	27813	0,4	40629	1,9	11	-42,1	23099	18,1	695	2,3
1985 ...	94915	2,9	30240	8,7	42565	4,8	7	-40,9	21249	-8,0	854	22,8
1986 ...	95270	0,4	34007	12,5	44908	5,5	8	11,9	15521	-27,0	827	-3,2
1987 ...	99073	4,0	37452	10,1	47257	5,2	980 ³	12836,2	12408	-20,1	975	17,9
1988 ...	108076	9,1	33196	-11,4	48556	2,7	3157	222,1	22276	79,5	890	-8,7
1989 ...	115839	7,2	29217	-12,0	47032	-3,1	4945	56,6	33621	50,9	1023	14,9
1990 ...	121054	4,5	29116	-0,3	46182	-1,8	4072	-17,6	40521	20,5	1163	13,7

¹ Se note 1, tabell 3.2. ² Se note 2, tabell 3.2. ³ Se note 3, tabell 3.2.

Tabell 3.4. Antall sysselsatte. Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1979-1990

År	Antall sysselsatte 1 000	Årlig prosentvis endring
1979	1872	
1980	1913	2,2
1981	1932	1,0
1982	1946	0,7
1983	1957	0,6
1984	1970	0,7
1985	2014	2,2
1986	2086	3,6
1987	2126	1,9
1988	2114	-0,6
1989	2049	-3,1
1990	2030	-0,9

Kilde: Statistisk årbok (ulike årganger).

Tabell 3.5. Timefortjeneste for arbeidere i industribedrifter tilsluttet Næringslivets Hovedorganisasjon. Absolutte tall og prosentvis endring fra året før. 1982-1990

År	Gjennomsnittlig timefortjeneste, menn og kvinner. Kr	Årlig prosentvis endring
1982	48,41	
1983	52,58	8,6
1984	57,06	8,5
1985	61,52	7,8
1986	67,72	10,1
1987	78,64	16,1
1988	82,99	5,5
1989	87,25	5,1
1990	92,45	6,0

Kilde: Statistisk årbok (ulike årganger).

Tabell 3.6. Medlems-/trygdeavgift etter satsgruppe. Prosent. 1987-1990

År	Medlemsavgift		
	Helsedel	Pensjonsdel	
	Av pensjons- givende inntekt og pensjon	Av pensjons- givende lønnsinntekt	Av pensjons- givende næringsinntekt
1987	4,7	6,7	11,6
1988	2,5	6,7	11,6
	Trygdeavgift		
	Lav sats	Mellomsats	Høy sats
	Av pensjon og livrente	Av lønnsinntekt	Av næringsinntekt
1989	1,2	7,9	12,8
1990*)	1,6	7,8	12,7

*) Pr. 1.1.1990

Tabell 3.7. Folketrygdens over-/underskudd. 1967-1990. Mill. kr

	Total inntekt	Total utgift	Over-/underskudd inklusive statstilskudd
1967	5049	4570	479
1968	6214	5280	934
1969	6942	6184	758
1970	8748	8275	473
1971	10318	10129	189
1972	13188	12025	1163
1973	16339	14155	2184
1974	18624	16141	2483
1975	21530	19300	2230
1976	24025	22788	1237
1977	25621	24378	1243
1978	29829	28787	1042
1979	33060	33843	-783
1980	38618	38222	396
1981	45811	44433	1378
1982	51669	51195	474
1983	57802	57802	- ¹
1984	64477	64477	-
1985	70119	70119	-
1986	75450	75450	-
1987	85317	85317	-
1988	99288	99288	-
1989	111279	111279	-
1990	121054	121054	-

¹ Fra og med 1983 ble statstilskuddet fastsatt slik at det blir balanse i folketrygdens utgifter og inntekter. Tidligere ble statstilskuddet fastsatt som en prosentsats av samlet pensjonsgivende inntekt i landet.

Tabell 3.8. Folketrygdens over-/underskudd. 1967-1990. Mill. 1990-kr

	Total inntekt	Total utgift	Over-/underskudd inklusive statstilskudd
1967	27794	25164	2630
1968	33103	28126	4977
1969	35826	31915	3911
1970	40777	38573	2204
1971	45352	44521	831
1972	54061	49295	4766
1973	62234	53913	8321
1974	64847	56201	8646
1975	67176	60216	6960
1976	68660	65125	3535
1977	67161	63903	3258
1978	72290	69763	2527
1979	76435	78247	-1812
1980	80509	79685	824
1981	84060	81531	2529
1982	85145	84364	781
1983	87863	87863	- ¹
1984	92247	92247	-
1985	94915	94915	-
1986	95270	95270	-
1987	99073	99073	-
1988	108076	108076	-
1989	115839	115839	-
1990	121054	121054	-

¹ Se note 1, tabell 3.7.

4. Folketrygdens utgifter og inntekter relatert til landets økonomi forøvrig

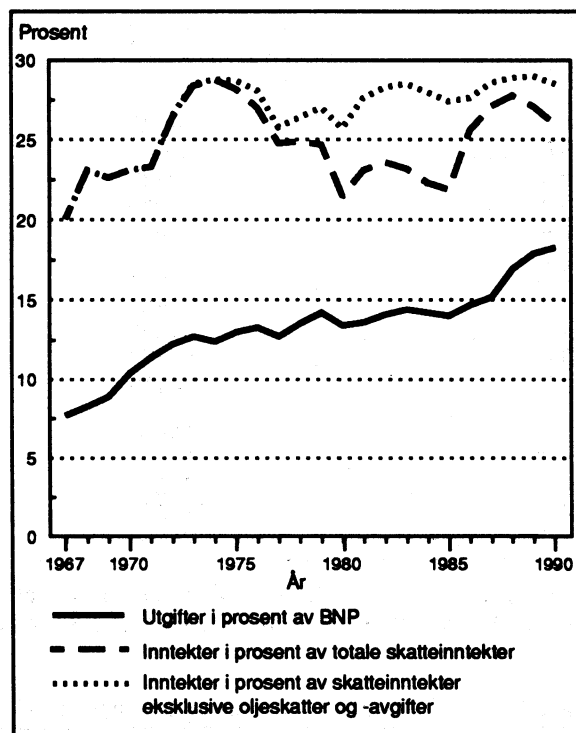
Vi vil her se på utviklingen i folketrygdens utgifter og inntekter i forhold til utviklingen i makroøkonomiske størrelser som Norges bruttonasjonalprodukt (BNP), disponibel inntekt, samlet konsum i landet og samlede skatte- og avgiftsinntekter. Det er slike relasjoner som kan gi grunnlag for å vurdere "kostnadene" ved folketrygden heller enn en vurdering av et eventuelt underskudd i folketrygdregnskapet.

Tabell 4.1 viser at folketrygdens utgifter har økt sin andel av BNP fra 7,7 prosent i 1967 til 18,3 prosent i 1990. Hoveddelen av denne økningen kom i periodene 1969-1976 og 1986-1990, jf. figur 4.1. Utgiftene i prosent av disponibel inntekt for landet og av samlet konsum følger hovedsakelig samme utvikling.

Folketrygdens totale inntekter eksklusive statstilskuddet utgjør, i 1990, 26 prosent av de totale skatte- og avgiftsinntekter til staten. Forskjellen mellom inntekten regnet i prosent av totale skatteinntekter og skatteinntekter eksklusive olje-

skatter, er størst i perioden 1980-1985, figur 4.1. Forskjellen skyldes kraftig økning i skatte- og avgiftsinntekter fra oljeproduksjonen i denne perioden.

Figur 4.1. Folketrygdens totale inntekter og utgifter i prosent av sentrale makroøkonomiske størrelser. 1967-1990

Tabell 4.1. Folketrygdens inntekter og utgifter i prosent av sentrale makroøkonomiske størrelser. 1967-1990

År	Totale utgifter i prosent av			Totale inntekter ¹ eksklusive statstilskuddet, i prosent av	
	BNP	Disp. inntekt for Norge	Off. + privat konsum	Skatter og avgifter i alt	Skatter og avgifter ekskl. oljeskatter/-avgifter
1967	7,7	9,0	10,8	20,1	20,1
1968	8,3	9,7	11,6	23,1	23,1
1969	8,9	10,4	12,2	22,6	22,6
1970	10,4	12,1	14,7	23,1	23,1
1971	11,4	13,3	15,9	23,3	23,3
1972	12,2	14,4	17,1	26,4	26,5
1973	12,7	14,9	18,0	28,4	28,5
1974	12,4	14,9	18,0	28,8	28,8
1975	13,0	15,5	18,2	28,2	28,7
1976	13,3	16,2	18,4	27,0	28,1
1977	12,7	15,8	17,1	24,8	25,8
1978	13,5	17,0	18,7	24,9	26,4
1979	14,2	17,8	20,3	24,7	27,0
1980	13,4	16,5	20,3	21,5	25,7
1981	13,6	16,7	20,4	23,1	27,6
1982	14,1	17,6	20,8	23,6	28,3
1983	14,4	17,8	21,3	23,2	28,5
1984	14,2	17,3	21,9	22,3	28,0
1985	14,0	16,7	20,7	21,9	27,4
1986	14,7	17,7	19,8	25,6	27,6
1987	15,2	18,5	20,6	27,1	28,6
1988	17,0	21,1	23,1	27,8	28,9
1989	17,9	22,3	25,1	27,1	29,0
1990	18,3	22,5	25,6	26,0	28,5

¹ Avvik fra Statistisk sentralbyrå, Nasjonalregnskap skydes små definisjonsforskjeller.

Litteraturliste

- 1) **NOU 1973:3** Om regulering av grunnbeløpet i folketrygden (Sætre-utvalget)
- 2) **NOU 1978:12** Om opptrapping av minstestelsene i folketrygden (Leveraas-utvalget)
- 3) **NOU 1984:10** Trygdefinansieringsutvalgets rapport
- 4) **St.mld. nr. 12 (1988-1989)** Folketrygdens økonomi og pensjonssystem
- 5) **Amundsen E.:** SSB Rapporter 88/16, "Individuelle faktorer ved rekruttering til uførepensjonsordningen"
- 6) **Abrahamsen B.:** Institutt for samfunnsforskning, Rapport 88:10 1988, "1980-årenes uførepensjonister"
- 7) **Westin S.:** Sosial Trygd 1991; 79:23-32, "Uførepensjonen i 1980-årene; hvorfor kom så mange på trygd?"

**Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk sentralbyrå
etter 1. juli 1991 (RAPP)**

*Issued in the series Reports from the Central Bureau of Statistics
since 1 July 1991 (REP)*

ISSN 0332-8422

Nr. 91/1A	Natural Resources and the Environment 1990. 1991-150s. 100 kr ISBN 82-537-3558-8	Nr. 92/1	Naturressurser og miljø 1991 Energi, luft, fisk, skog, jordbruk, kommunale avløp, avfall, miljøindikatorer Ressursregnskap og analyser. 1992-154s. 100 kr ISBN 82-537-3651-7
- 91/4	Pasientstatistikk 1989. 1991-72s. 80 kr ISBN 82-537-3047-0	- 92/1A	Natural Resources and the Environment 1991. 1992-159s. 100 kr ISBN 82-537-3668-1
- 91/8	Konsumprisindeksen. 1991-82s. 80 kr ISBN 82-537-3072-1	- 92/2	Arne Ljones, Runa Nesbakken, Svein Sandbakken og Asbjørn Aaheim: Energibruk i husholdningene Energiundersøkelsen 1990. 1992-106s. 90 kr ISBN 82-537-3629-0
- 91/10	Per Sevaldson: Tallet på innvandrere og deres etterkommere fram mot år 2050. 1991-74s. 60 kr ISBN 82-537-3567-7	- 92/3	Knut Moum (red.): Klima, økonomi og tiltak (KLØKT). 1992-97s. 90 kr ISBN 82-537-3647-9
- 91/11	Knut A. Magnussen og Jens Stoltenberg: En disaggregert ettermodell for offentlig transport i MODAG/MSG. 1991-42s. 70 kr ISBN 82-537-3568-5	- 92/4	Totalregnskap for fiske- og fangstnæringen 1986-1989. 1992-34s. 75 kr ISBN 82-537-3633-9
- 91/12	Tor Arnt Johnsen: Modell for kraftsektoren. 1991-42s. 70 kr ISBN 82-537-3573-1	- 92/5	Tom Granseth: Hotelløkonomi og overmattinger En analyse av sammenhengen mellom hotellenes lønnsomhet og kapasitetsutnyttning mv. 1992-53s. 90 kr ISBN 82-537-3635-5
- 91/13	Torstein Bye og Tor Arnt Johnsen: Effektivisering av kraftmarkedet. 1991-39s. 70 kr ISBN 82-537-3575-8	- 92/6	Liv Argel: Informasjonen om Folke- og bolig telling 1990 i massemediene. 1992-68s. 90 kr ISBN 82-537-3645-2
- 91/14	Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene 1975-1991. 1991-69s. 80 kr ISBN 82-537-3576-6	- 92/7	Ådne Cappelen, Tor Skoglund og Erik Storm: Samfunnsøkonomiske virkninger av et EF-tilpasset jordbruk. 1992-51s. 75 kr ISBN 82-537-3650-9
- 91/15	Prisnivå på Svalbard 1990. 1991-75s. 60 kr ISBN 82-537-3556-1	- 92/8	Finn Gjertsen: Dødelighet ved ulykker 1956-1988. 1992-127s. 100 kr ISBN 82-537-3652-5
- 91/16	Knut Moum (red.): Husholdningenes sparing Begrepsavklaring, dataproblemer og analyse. 1991-92s. 80 kr ISBN 82-537-3585-5	- 92/9	Kommunehelsetjenesten Årsstatistikk for 1990. 1992-56s. 90 kr ISBN 82-537-3653-3
- 91/18	Børge Strand: Personlig inntekt, formue og skatt 1980-1989 Rapport fra registerbasert skattestatistikk. 1992-50s. 60 kr ISBN 82-537-3618-5	- 92/11	Jan Lyngstad: Økonomiske levekår for barnefamilier og eldre 1970-1986 Under utgivelse
- 91/19	Arne S. Andersen: Familiesituasjon og økonomi En sammenlikning av husholdningers levestandard. 1992-70s. 80 kr ISBN 82-537-3627-4	- 92/10	Pasientstatistikk 1990. 1992-73s. 90 kr ISBN 82-537-3654-1
		- 92/12	Odd Frank Vaage: Kultur- og mediebruk 1991. 1992-64s. 95 kr ISBN 82-537-3673-8

- Nr. 92/13 Offentlig forvaltning i Norge. 1992-72s. 90 kr ISBN 82-537-3674-6
- 92/14 Else Helena Flittig: Folketrygden Utviklingen fra 1967 til 1990 Under utgivelse
- 92/15 Lasse Sigbjørn Stambøl: Flytting og utdanning 1986-1989 Noen resultater fra en undersøkelse av innenlandske flyttinger på landsdelsnivå og utdanning. 1992-73s. 90 kr ISBN 82-537-3682-7
- 92/16 Petter Jakob Bjerve: Utviklingshjelp til offisiell statistikk i Bangladesh. 1992-22s. 75 kr ISBN 82-537-3683-5
- 92/17 Anne Brendemoen, Solveig Glomsrød og Morten Aaserud: Miljøkostnader i makroperspektiv. 1992-46s. 75 kr ISBN 82-537-3684-3
- Nr. 92/18 Ida Skogvoll: Folke- og bolig telling 1990 Dokumentasjon av kontroll- og opprettingsregler for skjemarkjennemerker. 1992-48s. 75 kr ISBN 82-537-3694-0
- 92/19 Ida Skogvoll: Folke- og bolig telling 1990 Dokumentasjon av kodeopplegget i Folke- og bolig telling 1990. 1992-27s. 75 kr ISBN 82-537-3695-9
- 92/20 Tor Arnt Johnsen: Ressursbruk og produksjon i kraftsektoren. 1992-35s. 75 kr ISBN 82-537-3696-7
- 92/21 Kurt Åge Wass: Prisindeks for ny enebolig. 1992-43s. 75 kr ISBN 82-537-3734-3
- 92/22 Knut A. Magnussen and Terje Skjerpen: Consumer Demand in MODAG and KVARTS Under utgivelse

Pris kr 90,00

Publikasjonen utgis i kommisjon hos
Akademika, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

9 788253 736754

ISBN 82-537-3675-4
ISSN 0332-8422